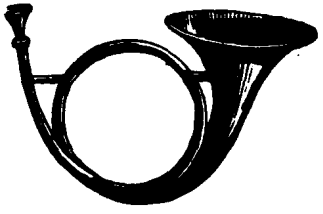
Philatelica

83/2

Philatelica 83/2

TARTALOM

A MAGYAR POSTA ELSŐ BÉLYEGKIADÁSA

— *Dr. Lippai Pál:*
Jogi szempontból az 1867-es kiadásról

— *Surányi László:*
Az első magyar bélyegkiadás

— ÁLLÁSFOGLALÁS Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásáról

Az állásfoglalás német nyelvű fordítása

Dr. Danis László:
Az 1867-es kiadású durvaszakállú 5 kr-os bélyeg altípus változatai

Figyelmébe ajánljuk — Tájékoztatók, közlemények, új felfedezések

— *Hasábos levelezőlapok* — Hozzászólás az 1982/2. számban megjelent cikkhez (Dr. Simády Béla)

Harkányi István:
Levélborítékrajzú krajcáros bélyegeink fogazatkülönlegességei — II. RÉSZ

Idegen nyelvű tartalom

A MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
TUDOMÁNYOS KÖZLÖNYE
BUDAPEST VI., VÖRÖSMARTY U. 65.
FELELŐS SZERKESZTŐ: SURÁNYI LÁSZLÓ
SZERKESZTŐK: HRABÁL LÁSZLÓ ÉS VISNYOVSZKI GÁBOR
FELELŐS KIADÓ: KISS ERNŐ
XIII. ÉVFOLYAM

A magyar posta első bélyegkiadása

Jogi szempontból az 1867-es kiadásról

DR. LIPPAI PÁL

A nemzetközi és magyar filatéliai szakirodalomban az utóbbi években élénk vita bontakozott ki az 1867-es bélyegkiadás jellegének megítéléséről. A vitában számos ország bélyeggyűjtői — köztük a legnevesebb filatelisták — nyilvánítottak véleményt, különböző érveket hoztak fel és szenvedélyes álláspont-kinyilvánításokra is sor került. Jelenleg a kiadás jellegét illetően két fő álláspont alakult ki:

a) közös kiadás

b) önálló osztrák, illetve önálló magyar kiadás.

Elöljáróban rögzíteni kívánjuk, hogy teljes egészében osztjuk Madarász Gyula — a Filatéliai Szemle 1959. évi 12. számában közölt cikkében rögzített — nézetét, mely szerint általában a bélyeg hovatartozását „. . .szűkebb értelemben az a földrajzi terület határozza meg, amely számára a bélyeget forgalomba bocsátották, tágabb értelemben pedig a forgalomba bocsátó szerv, vagy hatóság nemzetisége." Ezen túl azonban álláspontunk szerint az 1867. évi kiadás „állampolgárságának" megítélésénél elsősorban nem filatéliai, hanem jogi, pontosabban állampolgári, azaz közjogi kérdésről van szó. Szorosan összefügg ugyanis mindez annak megítélésével, hogy rendelkezett-e Magyarország és szervei — így postaszervezete — a szuverenitással, melytől függött az is, hogy önállóan adhatott-e ki bélyeget ebben az időben.

A szuverenitás minden más államtól való függetlenséget jelent, és azt, hogy az állam saját területén teljes cselekvési szabadsággal rendelkezik. Ennek nem jelenti korlátozását, ha az államok az egyenjogúság és mellérendeltség alapján szövetségre lépnek, és esetleg közös intézményeket hoznak létre. Így például az 1814-es most-i egyezmény szerint Norvégia reálunióra lépett Svédországgal; belügyeire nézve fenntartotta autonómiáját, de a svéd királyt államfőnek és nemzetközi vonatkozású képviselőjének ismerte el.

Ismeretes, hogy 1867-ben a Habsburg uralkodó I. Ferenc József és a magyar országgyűlés között létrejött a kiegyezés, melyet az országgyűlés az 1867. évi XII. törvénycikkel fogadott el. Ez biztosította Magyarország részére a közjogi és belkormányzati önállóságot, vagyis az állami hatalom alkotmányos gyakorlását meghatározott területen — a magyar koronához tartozó korábbi területeken — élő népesség felett. Ezzel Magyarország kilépett az osztrák tartományok sorából, és visszaszerezte szuverenitását. A létrejött reálunióban Ausztria és Magyarország a közös államfő mellett a jogszabályban meghatározott közös ügyekkel, és ezek intézésére hivatott közös állami

szervekkel rendelkeztek, de ezen túl belső viszonyaikban egymástól függetlenekké váltak. Nemzetközi jogilag a monarchia volt ugyan az egységes jogalany, de a két állam belső viszonyában az egyenjogúság és mellérendeltség szabályai voltak az irányadóak.: 1867. évi XII. tc. 28. §: „... egyrészről a magyar korona országai együtt, másrészről Ő felsége többi országai és tartományai együtt úgy tekintessenek, mint két külön s teljesen egyenjogú fél." (Ezen mellérendeltséget igazolja, hogy a későbbiek során a két állam egymás közti vitájában még nemzetközi bíróság eljárásának felkérésére is sor került.)

Mindezek alapján megállapítható, hogy Magyarország a Kiegyezést követően rendelkezett az önálló államiság három ismervével: államhatalmi szervezet, meghatározott népesség, meghatározott terület. Az ország tehát 1867-ben azon államok sorába lépett, melyek területükön kizárólagos szuverenitással rendelkeznek. Ez egyben azt jelentette, hogy Magyarország szabadon határozta meg jogrendjét, és annak egyes szabályait, a vállalt kötelezettségek figyelembevételével. Ezen kötelezettségek az 1867. évi XII. törvényben és az annak alapján kiadott egyéb jogszabályokban meghatározott közös és egyetértésben intézkedő ügyekre vonatkoztak. Azonban ezek az önként, illetve tárgyalásos alapon vállalt kötelezettségek semmiképpen sem jelentették a szuverenitás korlátozását.

1867. II. 28-án megalakult a felelős magyar Minisztertanács, melynek tagjai és az általuk megbízottak a párhuzamos osztrák szervek képviselőivel — az önállósággal kapcsolatos kérdésekről — a szükséges megbeszéléseket röviden megkezdték. Így az ideiglenes postaegyezmény aláírásához vezető tárgyalások 1867. március 22-én Pesten megindultak. A létrejött egyezményt 1867. április 12-én az osztrák, április 13-án a magyar miniszter írta alá, majd április 21-én az uralkodó is jóváhagyta. Ennek alapján a postaügyek legfőbb vezetését és igazgatását a tulajdonképpeni Magyarországon és Erdélyben a magyar királyi Földmívelés, Ipar- és Kereskedelemügyi Minisztérium veszi át. Az osztrák Kereskedelemügyi Minisztérium 1867. április 27-én tette közzé hivatalos lapjában a postaügyek és hivatalok átadására vonatkozó rendelkezést, míg a magyar minisztérium a Pesti Hírnök 1867. 102. számában közli ugyanezt 1867. május 1. kelettel. A minisztérium azonban ugyanezen számban május 4-i kelettel már azt is bejelenti, hogy 1867. június 1. napjától új levél- és hírlapjegyeket, valamint bélyeges levélborítékokat hoznak forgalomba.

1867. május 1-től tehát létezett a független, szuverén magyar postaigazgatás, melyhez meghatározott postaterület tartozott. Az Ideiglenes Postaegyezmény 15. §-a ugyanakkor biztosította a szuverén magyar postaigazgatást az 1867. június 1-től forgalomba kerülő bélyegek elkészítéséről.

Az osztrák Kereskedelemügyi Minisztérium az egyezmény ezen cikkelye alapján 1867. április 9-én megbízást adott a bécsi államnyomdának a tervrajzok elkészítésére, majd az elkészült rajzokat a magyar félnek április 18-án megküldte. A bélyegtervrajzot elfogadó magyar döntés (1867. április 22.) és a próbanyomatok megtekintése (1867. május 10.) után szintén az osztrák Kereskedelemügyi Minisztérium adott utasítást a gyártás megkezdésére, megjelölve az 1867. május 30. napjáig elkészítendő mennyiséget.

1867. május 25. kelettel az osztrák, majd 1867. május 28. kelettel a magyar kibocsátási rendelet jelent meg, és a két postaigazgatás a rendeletek másolatával kölcsönösen értesítette egymást a forgalomba helyezésről. Mivel a magyar kibocsátó rendelet számos pontatlanságot tartalmazott, 1867. május 30. napján részletesebb rendelkezés jelent meg a „Rendelvények a magyar postahivatalok számára" c. hivatalos lapban. Az új bélyegek forgalomba hozatalára nézve a magyar rendelet egyértelműen 1867. június 1. napját jelölte (írta elő), míg az osztrák kibocsátási rendelet úgy rendelkezett, hogy „a monarchia többi részein, így Horvátországban és Szlavóniában, valamint a szerb

bánáti Határőrvidéken az új mintájú bélyegek és borítékok először az eddigi mintájú bélyegek és borítékok meglévő készleteinek kimerülése után helyeztetnek forgalomba". Ezen területi egységek kiemelésére azért volt szükség, mert Magyarország az 1867. évi XII. tc. alapján szuverenitását általában korábbi teljes területén visszanyerte, mégis az ideiglenes postaegyezmény szerint ezen osztrák kibocsátási rendeletben felsorolt területek ekkor még nem kerültek a magyar postaigazgatás kötelékébe.

Magyarországon és Erdélyben az új bélyegek 1867. június 1-én ténylegesen forgalomba kerültek.

A bécsi Államnyomda a bélyegeket az osztrák postagazdászati hivatalnak szállította, ahonnan a postaigazgatóságok, 1867. május 1. után a magyar postaigazgatóságok is közvetlenül megkapták az igényelt mennyiséget. A magyar postaigazgatóságok május 1. után elszámolással azonban az újonnan létesült magyar postai számvevőségnek tartoztak, melynek során a tényleges névértékkel kellett elszámolniok. 1867 közepétől viszont az osztrák postagazdászati hivatal a pesti postaigazgatóságnál ideiglenesen létesített magyar postagazdászati hivatalnak volt köteles az ezáltal Magyarország részére igényelt teljes mennyiséget megküldeni. Feltétlenül említést kell tenni arról is, hogy a magyar postaigazgatóságok és a bécsi postagazdászati hivatal között semmiféle elszámolásra, helyesebben fizetésre nem került sor, ellenben a magyar postai számvevőség közvetlenül az osztrák postagazdászati hivatallal számolt el, a magyar postaigazgatóságoknak, majd később egyenesen a magyar postagazdászati hivatalnak kölcsönösen meghatározott ívenkénti előállítási árával.

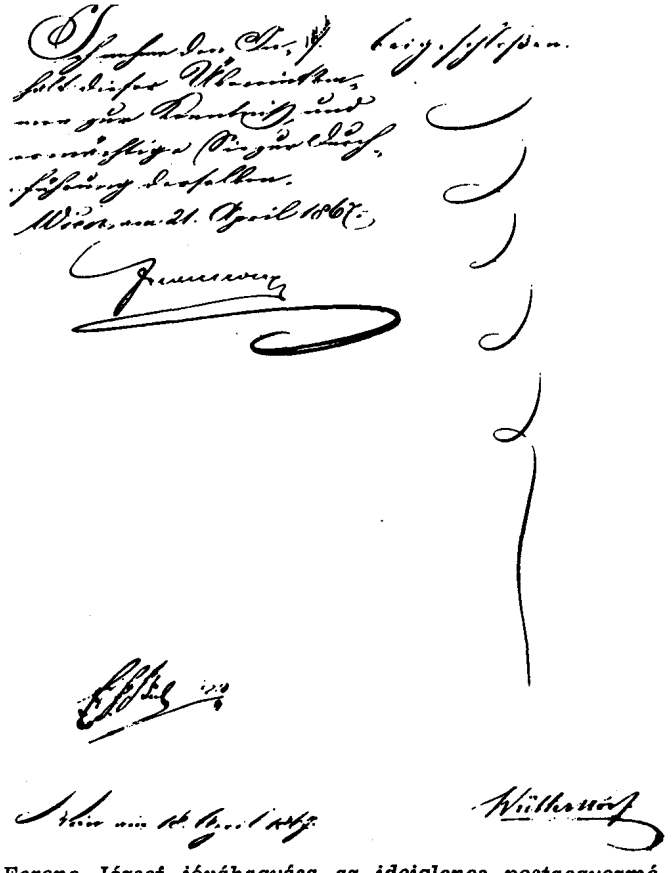
Eddig a tények és néhány olyan alapkövetkeztetés felsorolása, melyekben a vitában érdekelt felek nem vallanak eltérő álláspontot. Kérdés, hogy mindezekből milyen következtetések adódnak általában a bélyegek, és konkrétan az 1867-es kiadás hovatartozására vonatkozóan.

Vizsgálódásunkban az általánostól haladunk a különös felé, mert ez a logikai módszer tűnik a legmegbízhatóbbnak, azaz ez biztosítja leginkább, hogy érzelmi vagy egyéb szempontok ne veszélyeztessék az alábbi logikai és jogi következtetéseket.

Mit nevezünk bélyegnek? Amennyiben valamennyi lényeges ismérvét figyelembe veszünk, a következő meghatározás adódik: valamely állam erre jogosult szerve által kibocsátott, és a területén forgalomba hozott értékcikket nevezzük bélyegnek, melynek használata ellenében az állam postája (és a vele szerződő külállamok postája) vállalja bizonyos küldemény szállítását.

Ez azt is jelenti, hogy ez a szerv önállóan maga határozza meg, hogy mit tekint bélyegnek. Lehet ez színes, perforációval ellátott értékjelzést és országot feltüntető papírdarab, de elvileg bármi más is (például fém-, vagy szövetdarab), ha a fenti kritériumoknak megfelel, vagyis ha a kibocsátó szerv biztosítja, hogy lerovása ellenében a posta a küldeményt továbbítja. (Természetesen bizonyos feltételek másodlagosan szükségesek lehetnek, mint például meghatározott forgalmi idő stb.) Az arra jogosult szerv *jogszabállyal,* a kibocsátási rendelettel közli, hogy mit helyez forgalomba bélyegként a területi illetékességén. Az eddig minimális előállítási értékkel rendelkező anyag ezáltal válik *meghatározott névértékű* bélyeggé. Hangsúlyozni kell, hogy a posta évszázadok óta állami monopólium, ezért az erre jogosult állami szerv szabadon dönt, hogy mit minősít ilyen értékkel rendelkező cikknek, azaz bélyegnek.

A magyar postaigazgatás gyakorlati szempontból — alkalmas nyomdai berendezések hiánya miatt — döntött úgy, hogy az osztrák Kereskedelemügyi Minisztériumon keresztül biztosítja a forgalomba hozandó bélyegek beszerzését. Az osztrák Kereskedelemügyi Minisztérium, illetve az osztrák posta azonban csak mint szállítmányozó szerepelt, vagyis csupán gondoskodott a magyar postaigazgatás, mint megrendelő bé-

Ferenc József jóváhagyása az ideiglenes postaegyezményen

lyegszükségletének előállításáról, és szállításáról. Ezt a tevékenységet az ideiglenes postaügyi egyezmény alapján az előállítási költségek fejében végezte. Ezen ívek azonban csak akkor váltak tényleges értékkel rendelkező bélyegekké, amikor a magyar postaigazgatás azokat ténylegesen forgalomba bocsátotta. Ebből következően ezek a példányok magyar bélyegként jelentek meg.

A magyar postaigazgatás az 1867-es kiadás értékeit önállóan, az osztrák postától függetlenül bocsátotta forgalomba. Ezen példányok tehát születésüknél fogva magyar bélyegek, melyen nem változtat az a körülmény, hogy az azonos bélyegkép lehetőséget adott a Magyarországon vásárolt bélyegek (példányok) Ausztriában történő felhasználására és fordítva.

Ugyanakkor az osztrák postaigazgatás éppen a magyar szuverenitásból következően nem helyezhetett forgalomba Magyarország területén osztrák bélyeget. Ezért az 1867. május 25-én kelt osztrák kibocsátási rendelet idézett része — „Magyarországban és Erdélyben az új levél- és újságbélyegek, valamint levélborítékok már f. évi június 1-én kiadatnak, az odavaló közönségnek mégis megengedtetik f. évi június 15-ig, hogy a tulajdonában található régi mintájú bélyegeket és levélborítékokat bérmentesítésre felhasználja" — az osztrák igazgatású terület postai személyzetének szólt.

Nem nevezhetjük a kiadást közösnek sem, mert nem volt olyan együttesen igazgatott terület, mely számára közös kiadású bélyeget lehetett volna forgalomba hozni. Az ideiglenes postaügyi megegyezés létrejöttével ugyanis Magyarország és Erdély, majd a végleges egyezmény alapján Horvátország és Szlovénia postaintézményei is kizárólag a magyar kereskedelemügyi minisztérium fennhatósága alá kerültek. Közös osztrák—magyar igazgatás alá ebben az időszakban csakis a Katonai Határőrvidék tartozott, melyet a kiegyezési megállapodás alapján a közös hadügyminisztérium irányított 1868. április 1-től 1871. január 1-ig. Közös kiadás jöhetett volna létre, ha a két független postaigazgatás megállapodást köt a közös forgalomba helyezésről. Ilyen megegyezés azonban nem született.

Kérdés, nem kell-e az ideiglenes postaegyezmény 15. §-át a közös forgalomba bocsátásra irányuló egyezménynek tekinteni. Ez egyértelműen nemlegesen dönthető el, mert az egyezmény a két postaigazgatás kö-

zött született az egymás közti viszonyok rendezésére, míg bármely kibocsátási rendelet címzettje mindig a postahivatalok és a közönség. Másfelől viszont a fent ismertetettek szerint 1867. május 25-én, illetve 28-án *külön-külön osztrák*, illetve *magyar* kibocsátási rendelet született — és nem a két minisztérium közös rendelete, melyet az azonos tartalmú német és magyar szöveg alatt kellett volna mindkét miniszternek aláírnia. A két intézmény pusztán értesítette egymást a külön-külön történő kibocsátásról. Ennek megfelelően a magyar postaigazgatás által Magyarország területére kiadott bélyeget magyarnak kell tekinteni. Természetesen ugyanezen az alapon az osztrák postaigazgatás által forgalomba hozott bélyegek egyértelműen osztrák bélyegnek minősülnek. Továbbmenően az ideiglenes postaegyezményben a magyar postaigazgatásnak átadott havasföldi, valamint moldvai postaügynökségek útján forgalomba hozott és ott felhasznált bélyegek — amíg ezen ügynökségek a magyar postaigazgatósághoz tartoztak —, annak nemzetiségéből folyóan magyar bélyegnek minősülnek.

Így tehát teljesen közömbös a bélyeg előállításának helye, a gyártó cég hovatartozása, a papír minősége, az a körülmény, hogy a bélyegen nemzeti jelleg tükröződik-e, és végül az is, hogy akár egyidőben más független postaigazgatás azonos rajzú bélyeget forgalomba helyezett-e.

Egy meghatározott bélyeg hovatartozásának megítélésénél vélelmezni kell, hogy azon a postaterületen hozták forgalomba, melyhez a rajta alkalmazott bélyegző tartozik. A használatlan példányok közül azok helyezhetők el magyar gyűjteményekben, melyek típusukból, illetve a nyomdatechnikából azonosíthatóan 1867. június 1.—1871. július 31. között kerültek forgalomba. Ez természetesen semmi bizonyosságot nem jelent arra nézve, hogy a kérdéses darabot ténylegesen is a magyar postaigazgatás hozta forgalomba. Mindez azonban nem változtat azon, hogy a fent kifejtettek szerint a kiadás ugyanúgy önállóan osztráknak, mint önállóan magyarnak tekintendő. Erre figyelemmel azonos joggal helyezhető el a bélyegezetlen bélyeg az osztrák, illetve magyar gyűjteményben.

Végül rámutatunk, hogy A Magyar Bélyegek Monográfiája az 1867-es kiadás megítélését már elvileg és történetileg egyértelműen tisztázta. A jelen tanulmány is ezen alapszik, egyes elemek részletes kifejtésével és interpretálásával. Valljuk, hogy a kiadás hovatartozásának megítélésénél csak a tényeken alapuló jogi és logikai következtetés lehet az egyetlen helyes módszer.

A PHILATELICA egyes korábbi számai
a MABÉOSZ székházában még megvásárolhatók!

Az első magyar bélyegkiadás

SURÁNYI LÁSZLÓ

Egy hosszúra nyúlt postatörténeti vita lezárul. Az 1867-es kiegyezés postai vonatkozású eredménye, a független magyar posta első önálló bélyegkiadása váltotta ki az újra fellángolt vitát. 1979-ben a Filatéliai Szemlében (1979. VII—VIII. sz.) jelent meg egy nyilatkozat, mely szerint: „A Magyar Posta nem tekintheti önálló magyar kiadásnak az 1867-es kiadást". A nyilatkozat elleni egyértelmű hazai és külföldi tiltakozás hatására újabb nyilatkozat látott napvilágot a Filatéliai Szemlében (1980. VI. sz.), amelyben mind a MABÉOSZ elnöksége, mind a Magyar Posta állásfoglalása szerint: „A történelmi viták eldöntése — mint más tudományok területén is — a kutatókra tartozik".

A kutatók tovább dolgoztak. 1980-ban megjelent Gary S. Ryan[1] (Anglia), majd egy évvel később Dr. Anton Jerger[2] (Ausztria) könyve. Míg G. Ryan a függetlenné vált magyar postaigazgatás első bélyegének tekinti a kiadást, addig dr. Jerger külön fejezetet áldozott a tény cáfolatának. Dr. Jerger tanulmányának ezt a részét az osztrák szövetség lapja, a „Die Briefmarke" folytatólagos közlésre átvette. A hasonló elvek támogatására Dr. Rüdiger Wurth-tól cikksorozatot közölt a „Sammlerdienst" Wr. Briefmarkenspiegel című rovatában. (1982.) E két utóbbi írással mind a belföldi, mind a külföldi kutatók vitába szálltak.

A múlt év végén dr. Wurth közreadta az „Österrichisches Jahrbuch 1983. für Postgeschichte und Philatelie"[3] c. évkönyvben 86 oldalas tanulmányát e témáról.

Pavel Monori (Csehszlovákia) terjedelmes tanulmányát ugyancsak e témáról a „Schweizer Briefmarken Zeitung"[4] (1982. 12. sz.) közölte. A művekben megjelent nézetek és dokumentumok egybevetése jó alkalmat ad következtetések levonására.

Ez év februárjában a MABÉOSZ kiadásában megjelent Sipos Józsefné 218 oldalas műve: „A magyar posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás". Siposné könyvéhez Dr. Nemesi Konrád postafőtanácsos, a Magyar Posta Tájékoztatási Szolgálatának vezetője írt előszót. Elismerő és köszönő szavaival így minősíti a szerzőt: „... egy avatott szakértő dokumentumokkal alátámasztott állásfoglalása az *1867. évi első magyar bélyegkiadásról*..." [kiemelés S. L.]

A posta részéről tehát lezárja azt a vitát, amelyet az 1979-ben megjelent nyilatkozata váltott ki.

Ez év tavaszán látott napvilágot Dr. Jerger művének második kötete, amely szintén nagy teret szentel a vitának.

Dr. Wurth gondolatmenetét mindjárt az ideiglenes

postaegyezmény 1. §-ával állítja szembe: „. . . a birodalom két oldalának különállása az alapvető postai vonatkozásban nem volt lehetséges". Ezt azzal az állítással tetőzi, hogy az 1871-es bélyegkiadás „a monarchia keretén belül a magyar önállóságnak optikai aktusaként jutott kifejezésre, de ez egy lépésnyi távolodást sem jelentett az előző postaszervezettől". (W. 12. old.)

Felesleges vitatni, hogy a magyar posta önállósága, függetlensége mégis jelentett valamilyen változást az „egyforma elvek szerint" vezetett, de önállósult magyar posta életében.

Az ideiglenes postaegyezmény tárgyalásakor érthető volt mindkét fél állásfoglalása. Az osztrák fél minden eszközt felhasználva — legalább a külföld előtt — leplezni igyekezett a magyarok önállósulását. Dr. Wurth többször hivatkozik a magyarok érzékenységére, de nem tér ki az okokra.

Siposné tényekre alapozva elemzi az érzékenység okait: az 1848—49-es forradalmat és szabadságharcot leverő korszak minden maradványától, szimbólumától — a kétfejű sasos címertől, a fekete-sárga színektől — meg akartak szabadulni. Ezért akartak külön bélyeget is egyéb, a különállást demonstráló tények mellett.

Dr. Wurth elismeri, hogy a tárgyalások ennél a témánál elakadtak, mert „. . . világos volt a magyarok kívánsága elkülönített (separaten) postabélyegekre, de a tárgyalások folyamán kiderült, hogy a *nyomdai előfeltételek Budapesten hiányoztak*". (W. 13. old.)

Az osztrák delegáció vezetője levélben fordult új instrukciókért miniszteréhez: „. . .*Elálltak (t. i. a magyarok) korábbi szándékuktól, hogy külön postabélyeget vezessenek be Magyarországon*" . . . „Dr. Wurth közli ugyan végig a levelet, de a szöveget csak eddig tartja kiemelkedőnek. Nem véletlen, hogy Siposné folytatva a mondatot, a következő részt hangsúlyozza: *„de új, azonos postabélyeget kell olyan módon bevezetni, ahogyan a 15. §. mellékelt* részében történik". (W. 14., S. 24. old.)

SÍPOS JÓZSEFNÉ

A MAGYAR POSTA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁNAK TÖRTÉNETE ÉS AZ 1867. ÉVI ELSŐ MAGYAR BÉLYEGKIADÁS

MAGYAR BÉLYEGGYŰJTŐK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE
Budapest, 1982.

Sipos Józsefné könyvének címoldala

Ez a politikai kérdés volt az alapja az egyezménybe iktatott kompromisszumos megoldásnak, a bélyegek kiadására vonatkozó 15. §-nak. A kiemelés önkényessége Dr. Wurthnál a vita lényegét érinti. Bár idézi az egyezményt, *mégsem akarja tudomásul venni az új államjogi helyzetet.* Tovább ragaszkodik a „közös kiadás" (gemeinsame Ausgabe) elmélethez, az „azonos"

(gleich) helyett. Az önállóvá vált két postaigazgatás azonos bélyegeire való hivatkozást a „szavakkal való játéknak" minősíti. (... ein Spiel mit Worten) (W. 7.)

Az eddigi vitában Dr. Wurth rossz magyar fordításokra hivatkozott. El kell ismernünk, hogy hazai kutatók az ideiglenes postaegyezmény 15. §-ának ellenőrzésénél és fordításánál elkövettek egy hibát. Már az 1966-ban megjelent Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötete hibás szöveget hoz.

A hiba forrása, hogy az eredeti kézírásos német szövegből az „österr." rövidített szót „ersterer"-nek olvasták és fordították. Sajnos Siposné is ezt a fordítást használta.

Az eredeti szöveg szerint a bélyegek kiadásra kerülnek „... im Gebiete sowohl der österr. als der ungar..." (mind az osztrák, mind a magyar területen.) A téves leírás következtében a szöveg így változott meg: „... mind az *előző* (osztrák helyett), mind a magyar területen."

A tévedés — elírás — sajnálatos, de értelmileg semmilyen változást nem jelent.

Dr. Wurth most ezt az érvet nem hangoztatja. De más irányú nézetei valószínűleg abból a kiindulásból táplálkoznak, mint ahogy erre Pavel Monori is rámutat, hogy az osztrákok részéről a kiegyezés gazdasági okokból jött létre és azon belül az ideiglenes postaegyezmény is. Nem veszi figyelembe az osztrák birodalmat szorongató stratégiai és politikai kényszert. Magyar részről az egyezmény 15. §-ában foglalt kompromisszum az azonos bélyegek kiadására, ténylegesen az elmaradott gazdasági és műszaki viszonyokra vezethető vissza. Siposné joggal állapítja meg: „... *Magyarország számára az azonos bélyeg kompromisszumot jelentett, Ausztria számára pedig azt, hogy az annyira féltett birodalmi egység látszatát külföld felé — egy időre — megőrizhette*". (S. 25. old.)

Dr. Wurth a bélyegek megjelenését bejelentő rendeletekkel is igyekszik állásfoglalását alátámasztani. Érvei talán meggyőzően hatnak azokra, akik nem ismerik a tényeket és a dokumentumokat. Siposné éppen ezek felsorolásával és értelmezésével mutatja be az új államjogi helyzetben a két postaigazgatás kettéválását.

A bélyegek megrendelésére, nyomási, csomagolási, szállítási költségeinek elszámolására 17 oldalon keresztül a dokumentumok sokaságát mutatja be Siposné, amelyek a bérmunka bizonyítékai. Nem mond ellent a bérmunka jellegének, hogy a szállító nem az osztrák Állami Nyomda, hanem a cs. Kereskedelmi Minisztérium volt. Lehetséges, hogy a „bérmunka" terminus technikus alkalmazása egyeseknél zavart okoz. Tény, hogy a kiegyezés körüli időben ezt a fogalmat a nemzetközi gazdasági érintkezésben nemigen használták, ezért talán helyesebb lenne a „magyar megrendelésre" kifejezés. Dr. Wurth is elismeri (39. old.), hogy az előállítási költségeket (Gestehungkosten) a magyaroknak számlázták, sőt azt is, hogy az árakat 1869-ben 100%-kal felemelték. E tényekkel függ össze, hogy amikor már képes volt a magyar Állami Nyomda bélyegek előállítására, a posta árajánlatot kért tőle bélyegek szállítására. (S. 74. old.) A kedvező árajánlat után mondta fel a magyar Kereskedelmi Minisztérium a további bécsi rendelést. (S. 86. old.)

Dr. Wurth a tényekkel szemben a vitában a magyarok nemzeti érzékenységére hivatkozik, ugyanakkor ő veti a magyarok szemére, hogy a 67-es „magyarosítási hullám nem kímélte meg" többek között az olyan helységek nevének megváltoztatását, mint pl. Eisenstadt vagy Oberwarth Kismartonra, illetve Felsőőrre. Mindenki előtt világos, hogy a függetlenség kivívása után nemcsak a mai Burgenland területén, hanem az egész országban a postahivatalok jogos visszamagyarosítása zajlott le.

A vitában eddig is helyt kaptak azok az idézetek, amelyek a legismertebb kutatóktól eredtek. Dr. Wurth, Edwin Müller egyik idézetének fél mondatánál megáll, majd kommentál. Siposné Müller egész írását eredeti német nyelven közli. (S. 174—175. old.) A két

szándék közötti különbség nyilvánvaló. Idézzük Müller leglényegesebb mondatát: „... *kell valamilyen utat találni, amely számol a tényleges államjogi és postai viszonyokkal. A magyar gyűjtő számára az 1867-es kiadás az önálló magyar postaigazgatás első teljes érvényű kiadása.*" Dr. Wurth ezt a mondatot nem idézi.

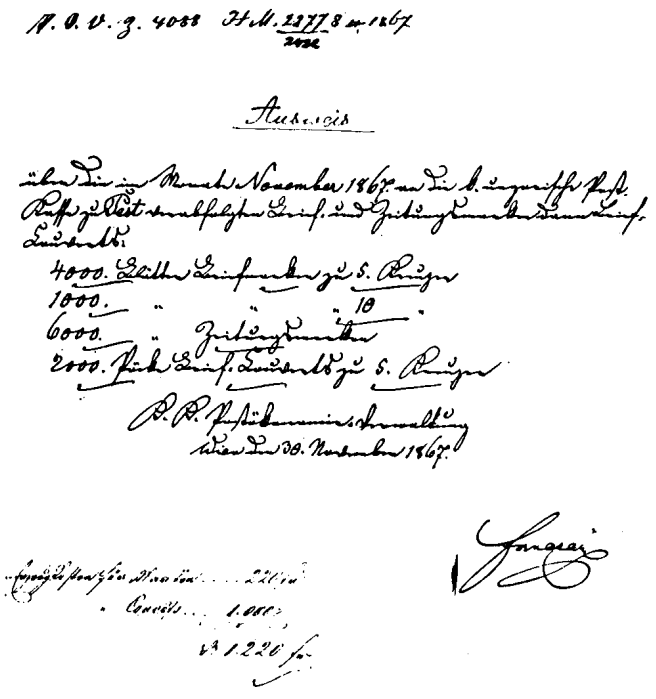
Vitapartnereink éppen ezt a leglényegesebb vonatkozást, az új államjogi helyzetet nem akarják figyelembe venni. Sőt tagadják.

Dr. Jerger most megjelent könyvében eddig nem alkalmazott új érvelést talált. Ezzel viszont szembe került dr. Wurth-tal is. Ő már nem törődik a 15. §-t kikényszerítő okkal, az alkalmas magyar nyomda hiányával. Az ideiglenes egyezmény 5. §-ára hivatkozik, amely a külfölddel szembeni elszámolások és szerződések kötését az osztrák illetékes minisztériumra ruházta. Dr. Jerger szerint ez azért történt és azért mondtak le a magyarok saját bélyeg kiadásáról, mert a „postakülfölddel" szemben még nem voltak annyira kiérlelve, hogy saját magyar bélyeget használhassanak („... die neu gegründete junge ungarische Postverwaltung ... gegenüber dem Postausland noch nicht soweit ausgereift war, eigene ungarische Briefmarken anzuwenden.") (J. II. 239. old.)

Ebből a tételből kiindulva tagadja Dr. Jerger a magyar posta önállóságát és az 5. §-ra hivatkozva állítja, hogy a magyar posta külfölddel szemben még nem volt törvényesítve. (... die ungarische Postverwaltung gegenüber dem Ausland noch nicht legitimiert war.") (J. II. 227. old.)

A „Sammlerdienst" 1983. 8. számában már Dr. Wurth is ehhez az elmélethez csatlakozik és kioktatja Siposnét, és a magyar kutatókat, hogy nem ismerik a történelmet. Nem a vádaskodások, hanem a dokumentált tények a perdöntőek! Ajánljuk vitapartnereinknek, hogy államjogi alapokon gondolják át a 67-es eseményeket.

A szerződések alapját a két állam között létrejött kiegyezési szerződés képezte.

Az 1867. novemberben leszállított értékcikkek elszámolása. A bélyeg előállításáért ívenként már 5 kr-t számlázott az osztrák minisztérium

Az ideiglenes, majd a végleges postaegyezmény két szuverén állam között jött létre és alkotmányosan ratifikálva.

Ajánljuk elolvasni az 1867. XII. Törvénycikket. (A magyar korona országai és Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról.) (S. 148—149-es old.)

A törvény bevezetője a pragmatica sanctioból, mint kölcsönösen elfogadott jogalapból indul ki. Ez elismeri a Habsburg-ház birtoklási és örökösödési jogait, ugyanakkor leszögezi:

„3. §. De ezen megállapított kötelezettség mellett határozottan kikötötte a pragmatica sanctio azon feltételét is, hogy Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállása sértetlenül fenntartassék."

Ez a törvény állapította meg, hogy melyek a „közös ügyek": a hadügy, a külügy és az ezeket szolgáló pénzügyek. A törvény a közös külügyminisztérium hatáskörébe utalt minden külfölddel kötött szerződést. Ugyanakkor a 24. §. kimondja, hogy a közös ügyek intézésének „egyik alapföltételét Magyarország alkotmányának fenntartása képezi".

A XII. törvény alapján jött létre a vám- és kereskedelmi szövetség is. (XVI. Törvény) Ennek II. cikke kimondja, hogy az eddig megkötött szerződések a magyar korona országaira is érvényesek. A III. cikk: „Ilyen nemű szerződésekre nézve az alkudozás és szerződés megkötése, *mindkét törvényhozó alkotmányos jóváhagyásának fenntartása mellett,* csak a külügyminiszter által történik, azon megállapodások alapján, melyek a *két fél* illető szakminiszterei közt eszközölendők." [kiemelések S. L.]

Ezek után a magyar szuverenitás létében kételkedni, az események és tények meg nem értését jelenti. A magyar posta nem tartozott a közös ügyek közé. A külfölddel kötött szerződések mégis csak tudtával és a magyar országgyűlés jóváhagyásával léphettek hatályba. A külfölddel kapcsolatos jogállapot viszont nem volt semmilyen befolyással a magyar bélyegek kibocsátására.

Mind Dr. Wurth, mind Dr. Jerger az 1871-es kőnyomású bélyegeink kiadatásától számítják az önálló magyar bélyegkiadást. Mire alapoznak? Mi változott 1871-ben? A kiegyezési törvény továbbra is érvényben volt. Mind az 1868-ban megkötött végleges postaegyezmény, mind a kereskedelmi és vámszövetség 1888-ig érintetlenül érvényben maradt. Hogyan adhatott ki mégis a magyar postaigazgatás 1871-ben önálló magyar bélyeget? A Wurth és Jerger érvelés szerint tehát nem lehetne önálló magyar bélyegként kezelnünk sem az 1871-es, sem az 1874-es, sem az 1881-es kiadású bélyegeinket. A külföld előtt ugyanúgy érvényesültek a szerződések elvei, mint 67-ben. Hogyan lettünk mégis szalonképesek? Itt omlik össze minden ellenérv:

1871-től a magyar postaigazgatás élt az 1867-ben elnyert függetlenségének jogaival és amikor *létre tudta hozni az alkalmas nyomdát, nem támaszkodott tovább az Osztrák Államnyomdára.*

Dr. Wurth-nak az az érve, hogy az 1871-es bélyegeinket bejelentő rendelet se tekinti magyarnak a 67-es kiadást, félrevezető és hamis. A magyar rendelet német nyelvű fordítását idézi, amely szerint meg kell portózni minden olyan küldeményt, „mely nincs a fennebbi magyar jegyekkel bérmentesítve". Ha valaki egy több mint 200 oldalas magyar nyelvű művel vitatkozik, miért nem az eredeti magyar szöveget idézi, amely így szól: „mely nincs a fennebbi *magyar jelvényű jegyekkel* bérmentesítve". Nyilvánvaló az idézés célja Dr. Wurth részéről, de a rendeleté is. (S. 208. old.) A *magyar jelvény:* a korona és a címer alkalmazása az 1867-es, az osztrákokéval azonos kiadás kényszerű kompromisszumától való megszabadulást jelképezi.

Senki sem vitatta részünkről, hogy azonos bélyegeket adott ki a két egymástól független postaigazgatás, amint Siposné is írja: „... a filatélia történetében egyedülálló esetről van szó, amikor is két önálló postaigazgatás azonos bélyeggyártmányokat bocsátott forgalomba".

De, hogy mennyire magyarnak tekintették a 67-es kiadást, arra vall, hogy nemcsak Magyarországon, de a monarchia tartományaiban is voltak olyan tévhitek a bélyegek megjelenése után, hogy az osztrákok jogellenesen használják a magyarokéval azonos bélyegeket. Több magyar postahivatal büntető portóval látta el a monarchia másik oldaláról így bérmentesített leveleket. A soproni kamara panasszal fordult a kereskedelmi miniszterhez: „... Bécsben állítólag magyar

bélyeg árultatik ... a magas magyarországi kormány szándékaival (ezek) ellenkeznek". Az e panaszra tett intézkedés is azt bizonyítja, hogy Magyarországon már 1867-ben is e tévhittel szemben úgy tekintettek ezekre a bélyegkre, mint a két postaigazgatás egymástól független, de azonos ábrájú kiadására.

A brünni postaigazgatóság például 1867. június 24-én jelentést küldött a bécsi kereskedelmi minisztériumnak (P. Z. 11. 039/1303), amelyben felvilágosítást kér a Magyarországról jövő küldemények helyes kezelésére. Leírja, hogy a június 15-én Magyarországból forgalomból kivont bélyegekkel bérmentesített leveleket különbözőképpen kezelik. Van aki szabályosan bérmentesítettnek tekinti, van aki áthúzza és megportózza stb. Majd szó szerint így folytatja: „Hasonló gyakorlatot alkalmaznak a Lajtán túli területeken *magyar bélyegekkel* feladott leveleknél is." Tehát nemcsak a magyarok, de a brünni igazgatóság is magyarnak tekintette az új bélyegeket. Ez a jelentés viszont arra is következtetni enged, hogy a brünni igazgatás területén a jelentés megírásának időpontjában még nem kerültek forgalomba az új bélyegek.

Dr. Wurth úgy akarja beállítani a vitát, mintha ez a mai magyarok nemzeti érzelmektől fűtött, osztrákellenes találmánya lenne. (... die heutigen ungarischen Verfechter ..." másutt „Österreich feindlich") Mi ilyen „argumgentumokkal" nem vitatkozunk. De, hogy az első magyar bélyegek ezek, arra kiváló bizonyítékot mutat be Siposné. Művének 82. oldalán láthatunk egy ügyiratot, amelyet a kereskedelmi minisztérium 1895-ben a postaigazgatósághoz írt: „... *Szándékozom az 1867 óta forgalomban volt magyar postai levélbélyegek és értékcikkekből ... az 1896.-ik ezredévi országos kiállításon gyűjteményt állítani össze*". A gyűjteményt a kiállításon a király is megtekintette. A díszes album ma is látható a Magyar Posta Bélyegmúzeumában.

Végül meg kell jegyeznünk, hogy vitapartnereink felfogásukkal Ausztriában is elszigetelődnek. Ennek legékesebb bizonyítéka, hogy az 1981-es WIPA kiállítási katalógusból, illetve ünnepi kiadványából befolyásukra kimaradt egy osztrák gyűjtő tanulmánya, amely a 67-es bélyegek magyar voltát taglalta. A kiállítás főtitkárának erélyes közbenjárására végül a katalógus pótfüzetében jelent meg a tanulmány. Ez pedig azt bizonyítja, hogy a WIPA szervezői is elismerték a 67-es kiadás magyarságát.

Az újra fellángolt vitában most a nemzetközileg elismert magyar és külföldi kutatók kimondták a reális ítéletüket. Ennek tudható be, hogy a leghasználtabb külföldi katalógusok már helyesen hozzák Magyarországnál is az 1867-es kiadást úgy, ahogy ezt E. Müller már 1929-ben javasolta.

A továbbiakban közöljük 26 nemzetközileg elismert gyűjtő, illetve kutató a témával kapcsolatos állásfoglalását.

Jegyzetek

1. G. S. Ryan: Die Abstempelungen der ungarischen Postämer auf Marken von Österreich 1850—1867. The Royal Philatelic Society. London, 1980.
2. Dr. Anton Jerger: Monographie der Frankaturen 1850—1867. Mischfrankaturen Österreich, Lombardei-Venetien. „Die Briefmarke". Wien, 1981.
3. Dr. Rüdiger Wurth: Österreiches Jahrbuch 1983 für Postgeschichte und Philatelie (1982)
4. Pavel Monori: Die Freimarkenausgabe 1867 von Österreich und Ungarn. Schweizer Briefmarken Zeitung, 12/82.

Állásfoglalás
*Ausztria és Magyarország 1867-es bélyegkiadásáról**

Az 1867-es bélyegkiadás hovatartozásának és természetének meghatározása nem csupán filatéliai, de nagymértékben logikai következtetés is.

A bélyegek egy meghatározott postaigazgatás (vagy postai hatóság) által postai célra kibocsátott értékcikkek. Az 1867-es kiegyezés értelmében a magyar postaigazgatás meghatározott területén független lett, és ez a tény azt eredményezte, hogy ez a postai hatóság ezen *meghatározott területekre* postai célra, értékleróvásra alkalmas bélyegek kibocsátására *kizárólagos joggal rendelkezett.* Kizárólagos joga volt továbbá meghatározni, milyen bélyegeket fogad el érvényesnek postai díjleróvásra, továbbá kibocsátani a postai díjlerováshoz szükséges értékcikkeket.

A magyar postaigazgatás, amely 1867. május 1-én vált önállóvá, gyakorlati okokból úgy döntött, hogy az Ausztriában is kibocsátásra kerülőkkel azonos bélyeget ad ki. Az új bélyegek alkalmazkodtak az új alkotmányjogi helyzethez; már azért sem nevezhetők „közös" kibocsátásnak, mivel a kiadás nem rendelkezik a közös kiadáshoz szükséges alapvető követelményekkel, így:

a) nem volt közös postaigazgatás,
b) nem volt közös postaterület,
c) nem volt közös kibocsátási rendelet,
d) nem volt közös elszámolás.

Mivel az alkalmas nyomdai berendezés Magyarországon hiányzott, a bélyegeket a bécsi császári és királyi államnyomdában állították elő. Ezek azonban csak úgy válhattak értékleróvásra alkalmassá, mint bélyegek, *hogy a független magyar postaigazgatás önállóan döntött:* azokat ilyenként elfogadja és azt követően bélyegként árusítja.

Ebből következik, hogy azok a bélyegek, amelyeket a magyar postaigazgatóság hozott használatba, magyar bélyegekként kerültek kibocsátásra.

Ennek további bizonyítékaként megemlítjük:

a) az önálló bejelentést a magyar postaigazgatóság bélyegkiadásáról;
b) az önálló rendeletet, amely az 1863—64-es kiadás bélyegeit rövid, 15 napos időre, felhasználni engedélyezte.

Természetesen ugyanez vonatkozik azokra a bélyegekre, amelyeket az osztrák postaigazgatás vett át és bocsátott forgalomba, amelyek ezáltal, hogy az osztrák postaigazgatás osztotta el azokat, *kizárólagosan osztrák kiadássá váltak.* Ugyanezen alapismérv vonatkozik annak a hat romániai postahivatalnak a besorolására, amelyeket 1867. május 1-től a magyar postaigazgatás alá helyeztek és amelyek „soldi" névértékű bélyegeket használtak.

Tény, hogy esetenként nehéz, sőt lehetelen megbizonyosodni arról, hogy melyik postai hatóság bocsátott ki egy bizonyos bélyeget. Az ellenkező bizonyításig azonban el kell fogadnunk, hogy ezek a bélyegek, amelyek osztrák postahivatali bélyegzővel kerültek érvénytelenítésre osztrák, amelyek pedig magyar postahivatali bélyegzővel, azok magyar bélyegek.

---

* Fenti állásfoglalás közzétételéhez — egyéni véleményként — a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetsége Elnöksége hozzájárulását adta.

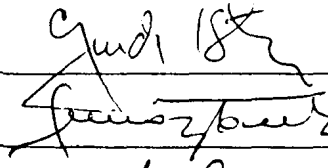
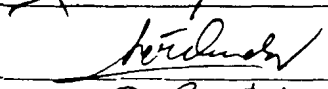
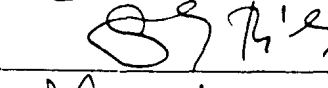
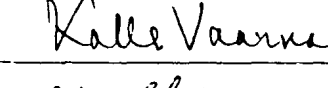
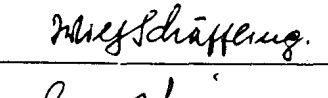
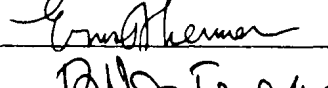
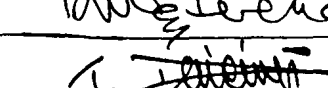
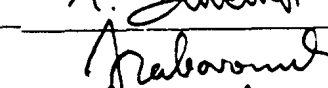
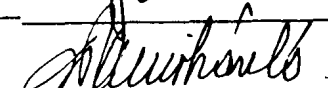
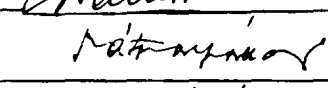
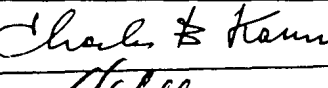
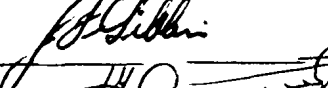
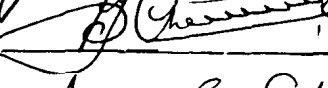
Természetesen ez a felosztás lehetetlen a használatlan bélyegek esetén, de mivel mindkét hatóság egymástól függetlenül bocsátotta ki a bélyegeket, a használatlanok mind az osztrák, mind a magyar gyűjteményekben bemutathatók.

Rá kell mutatnunk, hogy közös *terület* és közös forgalomba bocsátó postai *hatóság hiányában* az egyetlen eset, amikor közös kiadásról lehetne beszélni, az lett volna, ha a két független postai hatóság egymással szerződést kötött volna azonos bélyegek közös forgalomba hozatalára. Ilyen megállapodás azonban nem ismeretes. A jól ismert 1867. április 13-i ideiglenes szerződés nem említ közös kiadást. Megállapodtak, hogy a bélyegek azonosak lesznek, valamint német és magyar egyeztetett postai irányelveket adtak ki. De a kiadás maga külön magyar és külön osztrák volt.

A magyar posta teljes körű szuverenitása miatt az osztrák posta nem is adhatott ki bélyegeket Magyarországon. A bélyegeket azonban úgy kell minősíteni, hogy melyik független postaigazgatás bocsátotta ki az adott bélyegíveket a saját függetlenített területére.

Ezért a kiadás vagy független osztrák, illetve önálló magyar kiadásnak és *nem közös kiadásnak* tekintendő.

Name	Signature	Country
Herbert J. Bloch		United States
Gary S. Ryan		Great Britain
Ferenc Orbán		Denmark
Palmans Jan		Belgium
Pavel Monori		Czechoslovakia
Dr. Lippai Pál		Hungary
Robson Lowe		Great Britain
Tomas Bánfalvy		Sweden
Dr. Makkai László		Hungary
Dr. Munteanu Emanuel		Romania

Gazda István		Hungary
Surányi László		Hungary
Bér Andor		Hungary
Dr. Simády Béla		Hungary
Kalle Vaarnas		Finland
Wilh. St. Schaffling		Germany
Dr. Ernst Theimer		United States
Dr. Nagy Ferenc		Austria
Tamás Dévényi		Switzerland
Zaborowski Jan		Poland
Dr. Danis László		Hungary
Tátrai János		Hungary
Charles B. Kamiss		U.S.A.
John F. Giblin		Great Britain
Jan J. Schretlen		Holland
Mervyn Benford		Great Britain

Stellungnahme zur Markenausgabe Ungarns und Oesterreichs aus dem Jahre 1867

Die richtige Einreihung und Festlegung des Charakters der Ausgabe 1867 ist nicht nur die Folge einer philatelistischen, sondern vor allem einer logischen Ueberlegung.

Briefmarken sind Postwertzeichen, die von einer *bestimmten* Postverwaltung verausgabt sind und die auf einem *bestimmten Postgebiete* gekauft werden können. Infolge des Ausgleichs aus dem Jahre 1867 wurde die ungarische Postverwaltung innerhalb eines *bestimmten* Gebietes unabhängig. Das bedeutete, dass diese Postverwaltung das *ausschliessliche Recht* besass, Briefmarken auszugeben, die postalischen Zwecken auf diesem ausschliesslichen Gebiete dienten. Ebenso war es ihr alleiniges Recht zu bestimmen, welche Typen von Briefmarken sie als für den Postverkehr gültig akzeptierte und weiters, dass sie Wertzeichen für den Postumlauf herausgab.

Aus praktischen Gründen entschloss sich die Ungarische Postverwaltung, welche am. 1. Mai 1867 unabhängig wurde, Briefmarken heraszugeben, die mit jenen in Österreich veraszugebenden indentisch waren. Die neue Briefmarken entsprechen der neuen Staatsrechtlichen Lage, sie können demnach nicht als eine „gemeinsame" Ausgabe bezeichnet werden, da alle Grundbedingungen für eine „gemeinsame" Ausgabe fehlen, und zwar.

a) existierte keine gemeinsame Postverwaltung;
b) existierte kein gemeinsames Postgebiet;
c) gab es keine gemeinsame Markenbestellung;
d) gabe es keine gemeinsame Abrechnung.

Mangels entsprechenden technischen Voraussetzungen wurden die Marken allerdings in der k. k. Staatsdruckerei in Wien hergestellt. Diese Briefmarken erlangten ihre Gültigkeit durch die unabhängige Ungarische Postverwaltung, der *das alleinige Recht zustand, darüber zu entscheiden,* ob sie sie akzeptierten, in Umlauf setzten und schliesslich als Briefmarken verkaufen sollten.

Aus all dem ergibt sich die Schlussfolgerung, dass die von der Ungarischen Postverwaltung in Umlauf gebrachten Marken als ungarishe Briefmarken verausgabt wurden.

Als weitere Beweise in dieser Hinsicht kann angeführt werden:

a) die seperate Ankündigung der ungarischen Postverwaltung über die Ausgabe;
b) die selbständige Verordnung, gemäss welcher für eine kurze Zeit (15 Tage) die Verwendung der Emission 1863—64 bewilligt wurde.

Selbstverständlich bezieht sich das Gleiche auch auf jene Markenbögen, welche die österreichische Postverwaltung in Verkehr brachte und die *ausschliesslich als österreichische Ausgabe* zu betrachten sind, weil sie doch von der unabhängigen österreichischen Post-

verwaltung verausgabt wurden. Dasselbe Grundprinzip behält seine Gültigkeit auch für jene 6 rumänischhen Postämter, welche ab 1. Mai 1867 der ungarischen Postverwaltung unterstellt wurden und welche die Marken mit der Wertangabe in Soldi akzeptiert und in Gebrauch genommen haben.

Richtig ist, dass in gewissen Fällen die Feststellung dessen, welche Postverwaltung die Marken verausgabt hate, schwer, ja sogar unmöglich ist. Sofern nicht das Entgegengesetze erwiesen wird, so müssen wir annehmen, dass jene Briefmarken, welche durch österreichische Postämter entwertet worden sind als österreichische und jene, die durch ungarische Postämter gestempelt worden sind als ungarische Marken zu betrachten sind.

Es ist nur natürlich, dass wir diese Einteilung bei den ungebrauchten Marken nicht vornehmen können. Mit Rücksicht jedoch darauf, dass beide Postverwaltungen die Marken unabhängig voneinander zur Ausgabe brachten, die ungebrauchten Briefmarken sowohl in die ungarischen wie auch in die österreichischen Sammlungen eingereiht werden können.

Man muss mit Nachdruck betonen, dass infolge des *Fehlens* eines gemeinsamen *Gebietes* und einer gemeinsamen Ausgabebehörde, man nur dann von einer gemeinsamen Ausgabe sprechen könnte, wenn die beiden Postverwaltungen eine Vereinbarung bezüglich gemeinsamer Ausgabe von gleichen Briefmarken getroffen hätten. Ein solches Uebereinkommen besteht jedoch nicht. Die beiden Postverwaltungen haben einader einfach darüber informiert, dass sie auf ihren eigenen, unabhängigen Gebieten besondere, neue Briefmarken verausgaben werden. Infolge der völligen Unabhängigkeit der ungarischen Post war die Oesterreichische Postverwaltung nicht in der Lage, österreichische Briefmarken in Ungarn zur Ausgabe zu bringen. Die Marken müssen also entsprechend jener Postverwaltung eingereiht werden die die eigenen Markenbögen für ihr unabhängiges Gebiet verausgabt hatte. Daher ist die Ausgabe entweder als unabhängige ungarische oder unabhängige österreichische, *nicht aber als eine gemeinsame,* zu betrachten.

KÉSZPÉNZÉRT
VÁSÁROLOK

LUXUS MINŐSÉGŰ
KLASSZIKUS BÉLYEGEKET
minden változatban, a világ bármely országából!

LEVELEK, LEVÉLDARABOK
különösen érdekelnek.

„KALOCSA" teljes bélyegzésért
50% felárat fizetek!

LACZA LÁSZLÓ bélyegkereskedő
1056 BUDAPEST, VÁCI UTCA 63.

Az 1867-es kiadású durvaszakállú 5 kr-os bélyeg altípus változatai

DR. DANIS LÁSZLÓ

Az 1867-es kiadású 5 kr-os bélyegeknek I. és II. típusa ismeretes.

Az I. típus jellemzői:

1. A nyomás durva (szakáll durva)
2. A bal alsó sarokban levő arabeszk kis díszítőeleme nem hatol be a csigába
3. Az „5" számjegy zászlója ívelt

A II. típus jellemzői:

1. A nyomás finom (szakáll finom)
2. A bal oldali alsó sarokban a kis díszítőelem behatol a csigába
3. Az „5" számjegy zászlója egyenes

Magyarországon csak az I. típusú bélyegek voltak forgalomban: 1867. június 1-től 1871. július 31-ig.

Ausztriában az I. típus 1867. június—szeptembertől 1884. október 31-ig, a II. típus 1874-től 1884-ig volt forgalomban, ez utóbbi csak Ausztriában (az 1983. évi Netto-katalógus adatai).

Az I. és II. típus altípusai meghatározásával ez ideig többen foglalkoztak.

A II. típus altípusai meghatározását saját kutatásai alapján Karl W. Brownell egészítette ki 1983 márciusában az „American Philatelist" c. lapban megjelent cikkében, ahol ismertette az általa felfedezett IIc. altípust.

Az I. típusnak eddig Ia és Ib altípusát határozták meg és legnagyobbrészt ezt a megjelölést használják világszerte.

Az Ia altípus meghatározása és leírása: *hibátlan* fülrajzolat, egyértelmű és egyaránt megtalálható a világirodalomban és katalógusokban.

Az Ib altípus meghatározása az irodalomban és katalógusokban azonban már nem egyértelmű. A többfajta leírás több változat lehetőségére utal. Nézzünk egy-két példát!

Dr. Ulrich Ferchenbauer, az egyik legnagyobb élő szakértő az 1981-ben kiadott kézikönyvében a következő leírást adja az Ib altípusra: „A fül alsó részén festékfolt található, amely a két vonal rajzát köti össze, a külső vonal a festékfolttól jobbra néha megtört." K. W. Brownell a már említett cikkében ugyanezt idézi. Madarász Gyula 1971-ben megjelent bélyegkatalógusában két ábrát hoz az I. és II. típus elkülönítésére. Az I. típust Ia és Ib altípusra osztja. Nála az Ib típus leírása: sérült fül, színes folt, vagy vonal a fülcimpán. Az Ia és Ib altípusról azonban ábrát nem közöl, mert maga is látja, hogy az Ib ábrájának megválasztásával a különböző változatok miatt bonyodal-

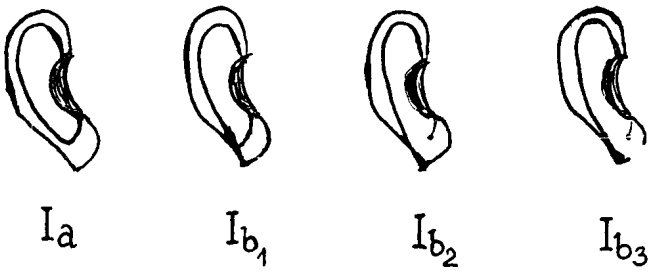

1. ábra: Durva- és finomnyomású 5 kr-os bélyegek

mai vannak. Kutatótársa, Dr. Rend Ferenc a Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötetében, a 48. oldalon a kérdés megoldását már továbbviszi és az Ib altípus leírásánál a következőket írja: „A fül rajzában, a fülcimpa és a fülkagyló határán kis foltszerű elszíneződés, mely ezen a helyen a fület kialakító két vonalat össze is köti. Megjelenési ideje 1870 eleje.

Ic altípus: A fentebb leírt folt alatt a fület határoló két vonal roncsolódott és gyakran ferde irányban egymást összekötve érintkezik". A fent idézett Ib és Ic leírásához mellékelt ábrák sajnos gyenge minőségűek, nem igazolják az Ib altípus leírását, az Ic altípus leírása pedig megfelelő ábra hiányában érintetlen marad. Az Ic altípus, mint elnevezés ezért sem terjedhetett el, de azért sem, mert az Ic altípus elnevezés maga is kétes. Dr. Rend Ferenc a továbbiakban azt írja, hogy Ia és Ib, valamint Ia és Ic altípusból vegyes párok nem ismeretesek.

A Magyar Bélyegek Monográfiája III. kötetének megjelenése után az Ib altípus és Ic altípus megfelelő ábrájának hiánya és a világszerte különböző leírások arra késztettek, hogy behatóbban foglalkozzam a kérdéssel. Több ezer I. típusú 5 kr-os bélyeget tanulmányoztam. Kutatásaim eredményeképpen az Ia altípushoz nincs hozzáfűzni valóm, de az Ib altípus három változatát különítem el. Ezeket az „I. típus altípusai" c. *rajzolt ábrán* mutatom be és nem fényképen, nehogy a jellegzetességek ismét elsikkadjanak.

2. ábra: Az I. típus altípusainak fülrajzolata (a szerző rajza)

Leírás és magyarázat:

Ia altípus: Hibátlan fülrajzolat

Ib altípus: A fülrajzolat kettős vonala a fülcimpa alsó részén hegyes szögben találkozik. Ez az Ib altípus változatainak közös jellemzője.

Az Ib altípusnak 3 változata van. Ezek leírása:

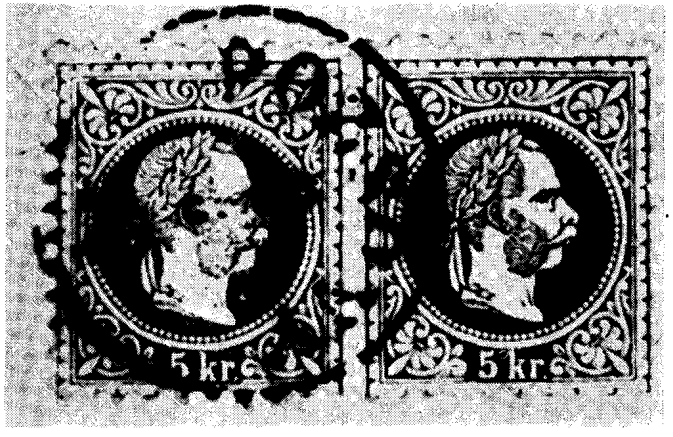
Ib_1 altípus: A találkozás helyén színes folt, amelyet ívelt vonal köt össze a fülcimpa felső szélével.

Ib_2 altípus: A találkozás helyén a színes folt már nem jellegzetes. Az ívelt vonal helyett a fülcimpa közepén színes pont van, amelyből többnyire a belső szél felé irányuló vékony harántvonal ível felfelé.

Ib_3 altípus: Mint előző, de a fülcimpa alsó része nyitott.

Az Ib_1 altípus két és félszer ritkább az Ia altípusnál, az Ib_2 mintegy tízszer, az Ib_3 altípus pedig körülbelül ötször ritkább az Ia altípusnál.

Igaza van Dr. Rend Ferencnek abban, hogy az Ia altípussal az Ib altípus változatai nem alkotnak ve-

3. ábra: Ib_3+Ib_1 altípusú vegyes pár

gyes párokat. Az Ib altípus változatai viszont egymás között alkothatnak vegyes párokat. Ezek közül legismertebb az $Ib_1 + Ib_3$ (lásd 4. sz. ábra). Az $Ib_1 + Ib_3$-nál kétszer ritkább az $Ib_1 + Ib_2$ vegyes pár, míg az $Ib_2 + Ib_3$ vegyes pár a legritkább.

FORRÁSMUNKÁK

1. NETTO Österreich Spezialkatalog 1983. 18. oldal.
2. Ferchenbauer Dr. Ulrich: Österreich 1850—1918 Spezialkatalog und Handbuch 1981. 193—195. oldal.
3. Karl W. Brownell: Types and Subtypes of the 5 Kreuzer Value Austria's 1867—1874 Franz Joseph Issue: A New Subtype of Type II.
(The American Philatelist 1983 márc., 232—234 old.)
4. Madarász Gyula: Magyarország bélyegei 1867—1871. Bélyegkatalógus 1971. 46. oldal.
5. Dr. Rend Ferenc: Az 1867-es kiegyezési postabélyegek kibocsátása.
Magyar Bélyegek Monográfiája III. 48—49. oldal.

FIGYELMÉBE AJÁNLJUK

Hasábos levelezőlapok[1]
Dr. Simándy Béla

Solt Hugó gyűjtőtárs cikkében ismerteti a hasábos levelezőlapok kiadásának történetét, a felhasználásuk módját, utal ritkaságukra. Egyetértve a cikk minden megállapításával, ahhoz egy kiegészítést fűzök és beszámolok az e kiadással kapcsolatban ez év elején fölbukkant újdonságról.

A hat levelezőlapból álló hasábok eddigi tudásunk szerint a következő levelezőlapok, illetve levelezőlap-ívek fölhasználásával készültek:

1. Az 50 katalógusszámú[2] hasábos levelezőlap a 45 számú levelezőlap (osztott címoldalú, nyomdajelzéses, 1916 vagy 1917 gyártási évű levelezőlap láncszerű kerettel; a függőleges osztóvonalon kétsoros jegyzet; a címoldalon az ún. „ívelt koszorús" címer) íveinek fölhasználásával készült.
2. Az 51. katalógusszámú hasábos levelezőlap a 47. számú levelezőlap (mint az előző, de a címoldalon az ún. „szögletes koszorús" címer; 1917 gyártási évű) íveinek fölhasználásával készült.
3. Az 52. katalógusszámú hasábos levelezőlap a 48. számú levelezőlap (mint az előző, de magyar—horvát nyelvű; a függőleges osztóvonalon négysoros jegyzet) íveinek fölhasználásával készült.

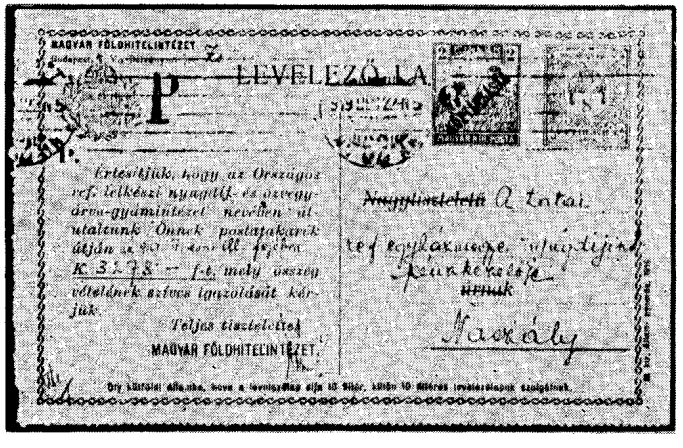
Mivel a hat levelezőlapból álló hasábok egyes lapjai 11-es fogazásnak megfelelő átütéssel voltak egymástól elválasztva, ezért a lapok *jobb és bal oldalai mindig vágottak.* A hasáb első lapja alul, a négy közbülső lapja alul és fölül, az alsó (a hatodik) pedig fölül fogazott.

Ez év elején Cornides Sándor, a filatélia szeretetéről és filatéliai tudásáról ismert kereskedő, bemutatta a 36 katalógusszámú (a függőleges osztóvonalon jegyzet nélküli, „ívelt koszorús" címerű, 1916 gyártási évű, magyar nyelvű) levelezőlapot, amely az eddig ismert hasábos levelezőlapokéhoz *hasonló,* de azoktól eltérő 11-es fogazásnak megfelelő átütéssel volt ellátva.

[1] Hozzászólás a Philatelica 1982/2 számában közölt azonos című cikkhez.

[2] A katalógusszámok az 1983 májusában megjelent „A Magyar Díjjegyes Postai Nyomtatványok Katalógusa" II. kiadásának számozása szerintiek.

A bemutatott nyolc levelezőlap közül kettő fölül és jobbról, öt fölül és balról, egy pedig alul és balról fogazott. Mind a nyolc a Magyar Földhitelintézet által előnyomott szövegű, ugyanarra a címre küldött pénz átutalásról szóló értesítés. A használt levelezőlapok bélyegzéseinek legkorábbi dátuma 1917. november 19, a legkésőbbi 1919. december 22.

A levelezőlapok fogazásából úgy tűnik, hogy létezett és forgalomba került olyan hasáb is, amely egymástól függőlegesen elválasztott levelezőlap-párokból állt. A nyolc előkerült levelezőlap megengedi a négyestömb, a hatostömb (2 × 3), nyolcastömb (2 × 4), a tízestömb (2 × 5) és a tizenkettestömb (2 × 6) feltételezését is. Miután a forgalomba hozó rendelet szerint „egy-egy hasában 6 darab 8 filléres levelezőlap fog előállítatni", ezért a hatostömb (2 × × 3) vagy a tizenkettestömb (2 × 6) gyártását lehet nagy valószínűséggel sejteni.

A szakirodalom erről a változatról eddig nem tudott. A kibocsátó rendelet sem említi. Nem kerülhetett be a „Magyar Díjjegyes Postai Nyomtatványok Katalógusa" II. kiadásába sem, mert fölbukkanásakor a katalógus már nyomás alatt állt. Ezért célszerű a katalógus 88. oldalán a 37 katalógusszám után a következő jegyzetet beírni: „A 36. sorszámú levelezőlap előfordul kétoszlopos hasáb formájában is: vízszintes és függőleges oldalukon 11-es fogazattal elválasztva 2 × 3-as vagy 2 × 6-os hasábokban került forgalomba. A részletes leírása a Philatelica 1983/2. számában található meg."

KLASSZIKUS
ÉS MODERN
BÉLYEGGYŰJTEMÉNYEKET,
RÉGI LEVELEKET, JOBB DARABOKAT
állandóan vásárolok

SZEKERES BENEDEK JÓZSEF
bélyegszaküzlet
1137 BUDAPEST XIII., Katona József u. 2/e.
Telefon: 129-350

Levélborítékrajzú krajcáros bélyegeink fogazatkülönlegességei

HARKÁNYI ISTVÁN

II. RÉSZ

Rendkívüli méretek vonalfogazatú bélyegeknél

A vonalfogazógépnél kézzel továbbított ívek fogazásánál elkerülhetetlen volt, hogy a bélyegek mérete többé-kevésbé eltérőnek adódjon. Az átlagostól jelentősen eltérő méretű bélyegeket már régóta kedvelik a különlegességgyűjtők, ezért itt csak néhány kiegészítő megjegyzésre szorítkozunk.

A bélyegeknek először a függőleges méretét adjuk meg, azután a vízszintes méretét, közöttük szorzójellel. Morfológiai szempontból a lyuksorközéptől lyuksorközépig terjedő méret megadása volna indokolt, de a lyuksorközepet különálló bélyeg esetén nehéz megbízhatóan lemérni, tűfogazatú bélyegek esetén pedig bonyolultabb eljárásra volna szükség; ezért célszerűbb a belső lyukátmérőtől belső lyukátmérőig terjedő méretet megadni, a 25. ábra* szerint, ez határozottan mérhető. A mérést a bélyeg közepe táján célszerű elvégezni, a bélyegoldal esetleges ferdesége miatt. (Lásd a ferdén fogazott bélyegek című fejezetet.)

A bélyegméret megadása tehát a következő: axb (lásd 25. ábra), például 26×21,5, ez egy normál méretű bélyeg. Ez a bélyegméret-megadási módszer egyúttal a bélyegeknek a foglyukak belső érintőjéig terjedő területét is megadja négyzetmilliméterben, a megadott példában ez $26 \times 21{,}5 = 529$ mm^2. A méretek meghatározása mm beosztású mérőléccel történhet (elégséges $^1/_2$ mm pontossággal meghatározni a méreteket).

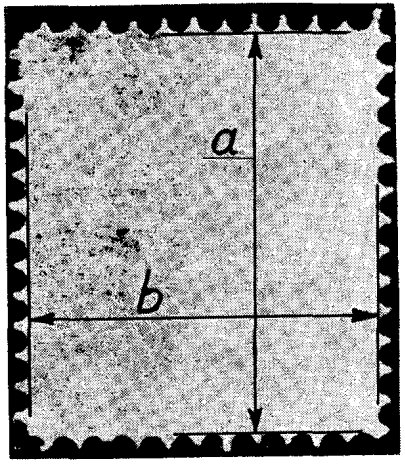
Az előforduló rendkívüli méretek lehetséges kombinációit a 26. ábra mutatja be, 1881-es kiadású 3 kr-os bélyegeken. A méretek elnevezése a bélyegek mellé helyezett számok szerint, először a függőleges, majd a vízszintes méret elnevezését megadva:

1. alacsony-keskeny	2. alacsony	3. alacsony-széles
4. keskeny	(normál)	5. széles
6. magas-keskeny	7. magas	8. magas-széles

A 26. ábra szerint látható, hogy az első sorban az alacsony, a másodikban a függőleges irányban normál méretű, a harmadik sorban a magas bélyegek találhatók. Függőleges irányban az első oszlopban a keskeny, a másodikban a vízszintes irányban normál méretű, a harmadik oszlopban pedig a széles bélyegek vannak elhelyezve.

A 26. ábrán a bélyeggel ki nem töltött középrészen volna rendszertanilag elhelyezve a mindkét irányban normál méretű bélyeg.

A kétirányban rendkívüli méretű bélyegek sokszorosan ritkábbak, így értékesebbek, mint a csak egyik

*25. ábra

irányban eltérő méretűek. A normálisnál nagyobb méretűek is valamivel ritkábbak, mint a kisebb méretűek, részint azért, mert a kötegelésnél inkább ki voltak téve sérülésnek, továbbá azért, mert a nagyobb méretű bélyegekből „gyártották" a hamisított ritka fogazatú bélyegeket.

Fokozottan értékesek a rendkívüli méretű bélyegek összefüggései, különösen az erősen eltérő méretű bélyegeké. A 27. ábrán olyan magas-széles és magas-keskeny bélyegekből álló összefüggő pár látható kivágaton, amelynél a méretkülönbség 5 mm (23,5 illetve 15,5 mm a vízszintes méret). 3,5 mm vízszintes méretkülönbség van a 28. ábrán látható, levélhátoldalon levő négyes tömb bélyegei között. A „Magyar Bélyegek Monográfiájá"-nak első kötetében a 392. oldalon olyan négyes tömb látható, amelynél mind a négy bélyeg jelentősen eltérő méretű.

Ugyancsak fokozottan értékesek a rendkívüli méretű bélyegek és ezek összefüggései kivágatokon és főleg a teljeseken (levelek, postai űrlapok stb.).

* Az ábrák számozását a cikk II. részében folytatólagosan végeztük.

26. ábra

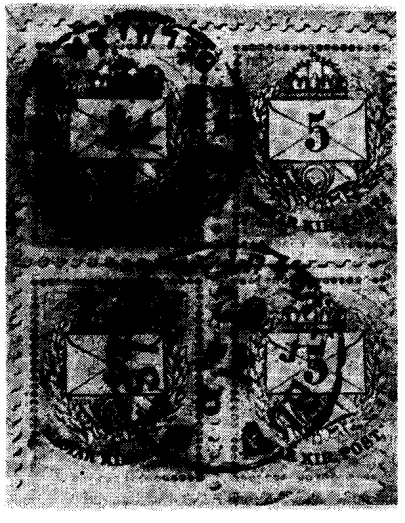
Rendkívüli méretek fésűsfogazatú bélyegeknél

A fésűsfogazatot előállító fogazógépek hibátlan működése esetén teljesen szabályos fogazatot készítettek, amelynek mind a négy sarka méret és alak szempontjából gyakorlatilag teljesen azonos volt. Előfordult azonban, hogy a fésűsfogazógép továbbító vagy leszorító szerkezete hibásan működött, ilyenkor a szabályostól eltérő fogazatok jöhettek létre.

A fogazógép hibás működése a bélyeg függőleges

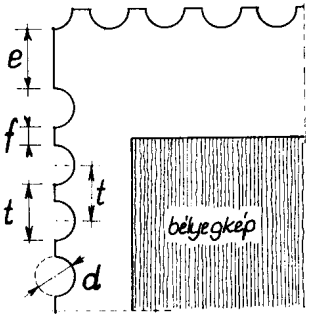
27. ábra

28. ábra

29. ábra

30. ábra

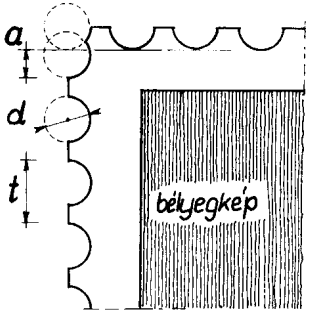
31. ábra

32. ábra

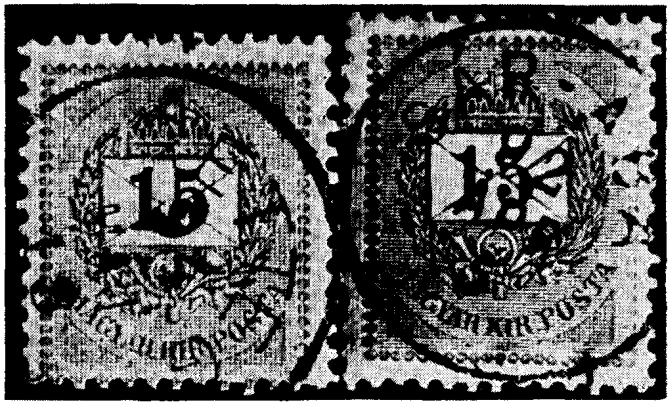

33. ábra

34. ábra

méretét befolyásolta. A továbbító vagy lefogó szerkezet hibája következtében a bélyegív többet vagy kevesebbet haladt a gépben, mint az szükséges lett volna, így a gyakori, szabályos méretű bélyegeknél hosszabb vagy rövidebb bélyegek álltak elő. A bélyegek hosszabbra vagy rövidebbre fogazása következtében az egyébként azonos méretű és alakú bélyegsarkok is módosultak, amint azt az alábbiakban látni fogjuk.

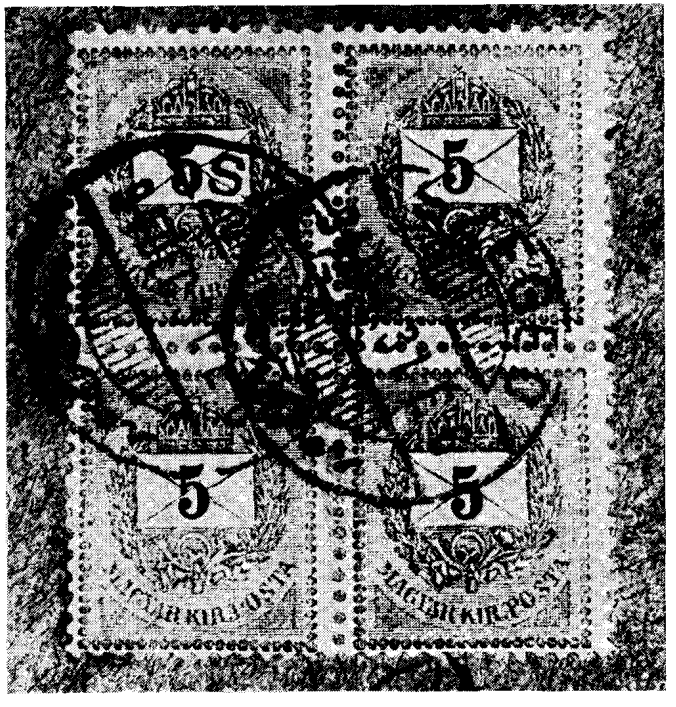

35. ábra

Gyakoribb a rövidre fogazott (vagy egyszerűbben „rövid") bélyeg; valószínűleg többet is állítottak elő ezekből; de az is lehet, hogy — mint azt az előzőekben már kifejtettük — a hosszúra fogazottak sérülékenyebbek voltak, továbbá alapanyagul szolgálhattak a ritka fogazatok hamisításához is. *Schiller Dénes* szerint (2) mintegy 500—1000 fésűsfogazatú bélyegből akad egy rendkívüli méretű.

A 29. ábra felül hosszúra fogazott (vagy röviden „hosszú") bélyeget mutat, a bélyeg alsó sarkai szabályosak, a felső sarkoknál széles fog van. A felső fogak szélességének az átlagosnál nagyobb volta adja meg a fogazateltolódás mértékét (azaz a bélyegív többlet-továbbítását). A nagyobb fogazateltolódások jelentősen értékesebbek.

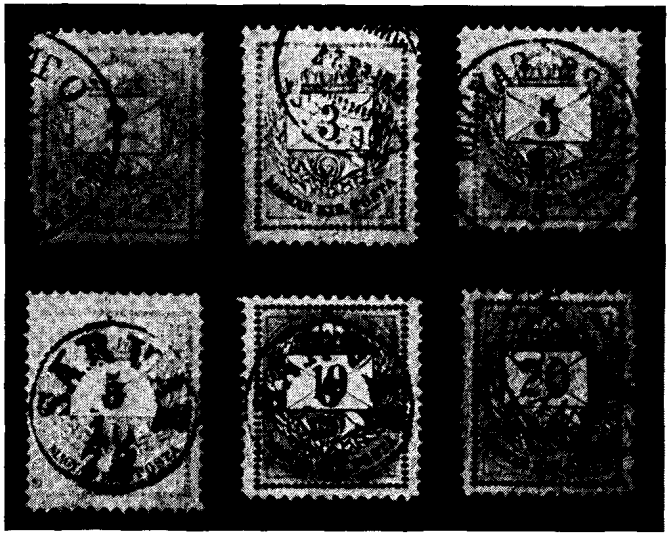
A fésűsfogazatú bélyegeknél a fogazateltolódás mértékének meghatározásához 0,1 mm beosztású mérő-nagyítót célszerű használni, ennek hiányában durvább beosztású mérő-nagyító is megfelel. Jó szemmértékkel és kellő gyakorlattal pontos mérőléc is használható, esetleg közönséges nagyító alkalmazásával kombinálva.

36. ábra

A fésűsfogazat eltolódásának mértékét ugyanis lényegesen pontosabban kell meghatározni, legalább 0,2 mm pontossággal célszerű a fogazateltolódás mértékét megadni, de inkább 0,1 mm pontosság a kívánatos.

A 30. ábra egy hosszúra fogazott, felül széles fogú bélyeg bal felső sarkát mutatja erős nagyításban. A hosszúfog mérete „e" betűvel van jelezve, ez azonban nem azonos a fogazateltolódás mértékével, hiszen a fognak egyébként is lenne „f" méretű szélessége, ezt tehát le kell vonni a fogazateltolódás mértékének meghatározásához. Tehát a fogazateltolódás mértéke: e—f (milliméterben). Azonban a fogak szélessége a

37. ábra

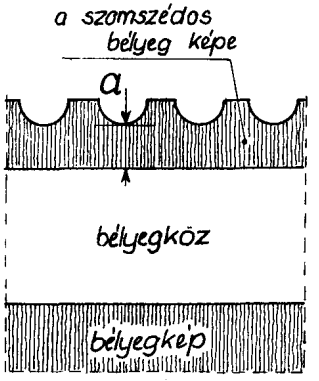
fogazótűk elhajlása miatt nem mindig egyenlő, ezért a „f" méretet kerülő módszerrel kell meghatározni. Ezt a következőképpen végezhetjük: A fogosztásnak a 30. ábrán „t"-vel jelölt méretéből levonjuk a foglyuk „d"-vel jelölt átmérőjét, azaz meghatározzuk „t—d" értékét, ez azonos a keresett „f" mérettel, tehát: f = t—d.

Azok számára, akik mérőnagyítóval nem rendelkeznek, annyit tudunk közölni, hogy a „t" fogosztás mérete a fésűsfogazatú krajcáros bélyegeknél (és minden $11^3/_4$-es fogazatnál) 1,7 mm-rel egyenlő; a fogluk mérete pedig 1 és 1,2 mm között változik, középértékben tehát 1,1 mm vehető. A „t—d" értéke így 0,5—0,7 mm között változik, ez középértékben 0,6 mm, tehát a „b" értéke is ennyire vehető. Pontosabb eredményt ad azonban a fent leírt mérés elvégzése.

A 31. ábra olyan bélyeget ábrázol, amelynél a széles fog alul van. Az ilyen bélyegeknél a fogazateltolódás mértékének meghatározása szintén a fentiek szerint történik. Azok a bélyegek, amelyeknél a széles fog alul van, sokszorosan ritkábbak azoknál a bélyegeknél, amelyeknél ez felül található.

38. ábra

39. ábra

Az eltérő méretű fésűs fogazatú bélyegek között gyakoribb a normálisnál rövidebbre fogazott bélyeg, ilyeneket mutat a 32. ábra. Az ábra baloldalán a gyakoribb felül rövidre fogazott bélyeg látható, felül csonka foggal.

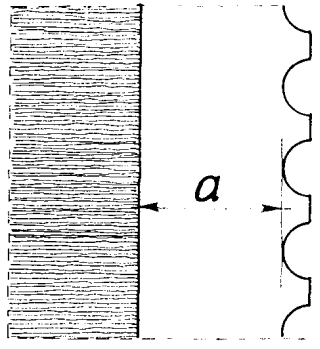
A 33. ábra jobb oldalán alul rövidre fogazott bélyeg látható. Az alul csonka fogú rövidre fogazott bélyeg sokszorosan ritkább.

Ezeknek a bélyegeknek az értékelését is erősen befolyásolja a fogazateltolódás mértéke. Ennek értékét azonban a rövidre fogazott bélyegeknél nehezebb meghatározni, itt mérőnagyítóra igencsak szükség van.

A 34. ábra egy rövidre fogazott, felül csonkafogú bélyeg bal felső sarkát mutatja. A mérőnagyítóval a 34. ábrán „a" betűvel jelzett méretet lemérjük, és a „t"-vel jelölt fogosztás méretéből (mely a fentiek alapján 1,7 mm) levonjuk. Például, ha „a" mérete 0,8 mm, akkor a fogazateltolódás 1,7—0,8 = 0,9 mm értékű.

40. ábra

41. ábra

A rövidre fogazott bélyegeknél a fogazateltolódás mérésére fentebb megadott módszer a leggyakrabban előforduló, nem rendkívül nagy fogazateltolódások esetében alkalmazható. A felső bélyegsarok alakja a fogazateltolódások mértékétől függően változik. Ha a fogazateltolódás eléri az 1,7 mm-t, azaz a fogosztás mértékét, akkor éppen olyan szabályos sarkai vannak a bélyegnek, mint a normális méretű fésűsfogazatnál, csak a bélyeg függőleges irányban 1,7 mm-rel rövidebb. Valójában már az 1,7 mm-es fogazateltolódás környezetében (pl. 1,5 és 1,9 mm-es fogazateltolódás között) is nehezen lehet a bélyegsarkok eltérő alakját észrevenni. 1,7 mm fogazateltolódás környezetében azt is nehéz, vagy lehetetlen megállapítani, hogy a bélyeg alul vagy felül csonkafogú-e.

A fogazateltolódás mértéke azonban igen ritkán, 1,7-es mm-nél nagyobb is lehet. Egy 2,1 mm-rel rövidebb fésűsfogazatú bélyeg csonka fogazatának az alakja ugyanaz, mint a 2,1—2,7=0,4 mm-rel rövidebb fogazaté, csak természetesen a bélyeg fogazatának függőleges mérete is mintegy 2,1 mm-rel rövidebb a normálisnál. Ez a méretkülönbség (1,7 mm) pedig közönséges mérőléccel való méréssel is megállapítható, sőt gyakorlott szem azonnal észreveszi. Két fogosztást, 3,4 mm-t elérő — vagy azt akárcsak megközelítő —

42. ábra

fogazateltolódást a levélborítékrajzú bélyegeknél nem találtam, az egy fogosztásnál (1,7 mm) nagyobb fogazateltolódás is nagyon ritka.

Az 1 fogosztással, azaz 1,7 mm-rel rövidebb bélyegeknél természetesen csonka fogazatú bélyegekről van-e szó, a fogazat négy sarka éppen olyan egyforma és szabályos, mint a normális méretű fésűsfogazatú bélyegeknél. Ezt az igen ritkán előforduló méretű bélyeget az egy fogosztással rövidebb bélyeg külön kategóriájába soroljuk. Ilyen bélyeget mutat a 35. ábra egy melléje helyezett normál méretű bélyeggel.

43. ábra

Megjegyezzük, hogy a „Magyar Bélyegek Monográfiájá"-nak I. kötete 397. oldalán a 229. ábra szövege: „Szabálytalan (felső) sarokfogak fogazáskihagyás miatt" pontatlan, az ábra rövidre fogazott felül csonka bélyeget mutat. Ugyanígy a 398. oldalon a 231. ábra szövege, „Fogazógép megugrása következtében szélesebb fog" helyesen „hosszúra fogazott, széles fog alul" lenne.

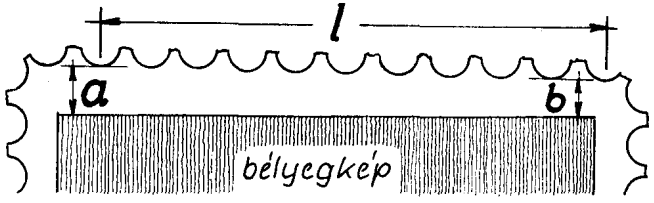
A hosszúra vagy rövidre fogazott bélyegek is értékesebbek összefüggésben, különösen a hosszúra vagy rövidre fogazott bélyegeknek normális méretű bélyegekkel való összefüggései. Ugyancsak fokozottan értékesek a hosszú vagy rövid bélyegek teljeseken.

A 36. ábra egy 1888-as 5 kr-os négyes tömböt mutat levélen, amelynél a két felső bélyeg szabályos méretű és alakú, a két alsó viszont rövidre fogazott felül csonka fogakkal. Megfigyelhető a foglyukak csatlakozása a rövidre fogazott bélyegeknél, középen és a jobb szélső bélyegsarkok csatlakozásánál.

44. ábra

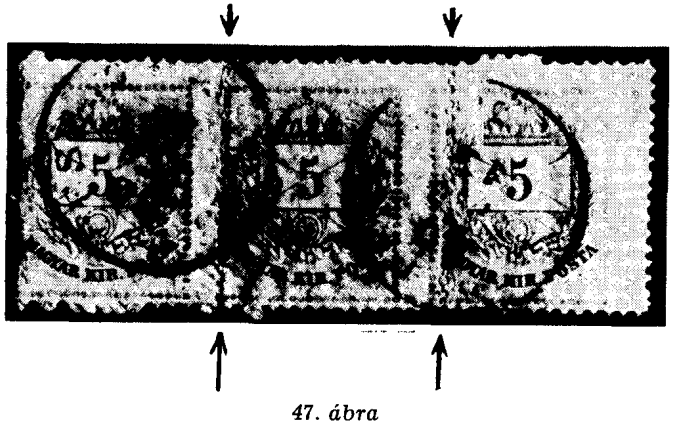
A fésűsfogazógépek (vagy az azt kezelő személyzet) főleg a gépek üzemeltetésének elején készítettek hosszúra, illetve rövidre fogazott bélyegeket. Ugyanis az 1881-es és 1888-as kiadásoknál az ilyenek *viszonylag* gyakoriak, persze abszolút értelemben véve ezeknél is nagyon ritkák; az 1898-ban forgalomba került kr vízjelű 2, 3, 10 és 20 krajcárosoknál, valamint az összes 1898-as értéknél *viszonylag* is ritkák és a fogazateltolódás mértéke sokkal kisebb; az 1899-es kiadásnál ezek a rendkívüli fogazatok kivételesen fordulnak

45. ábra

46. ábra

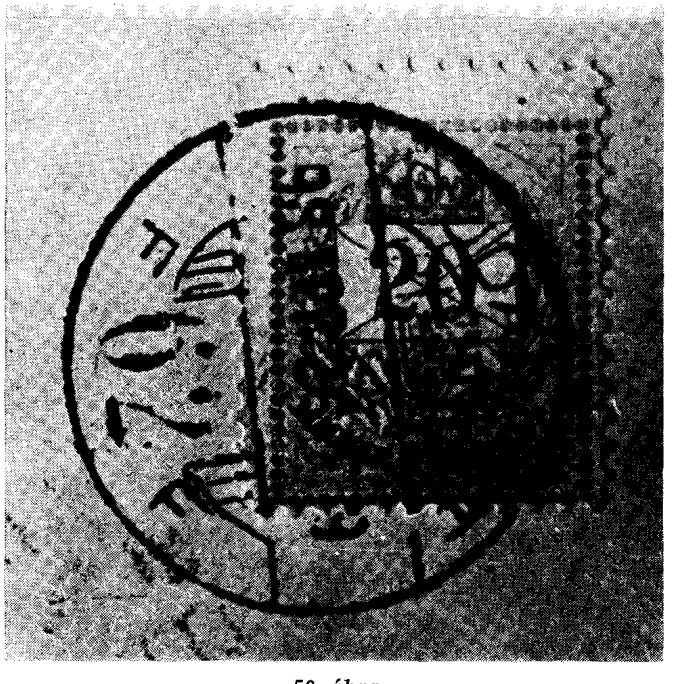
47. ábra

48. ábra

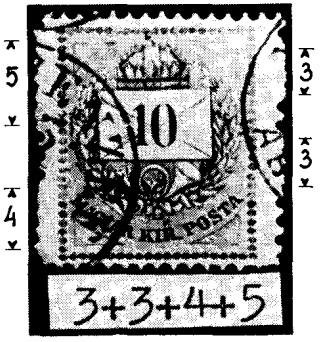
49. ábra

50. ábra

51. ábra

52. ábra

elő; a későbbi turulos kiadásnál (12 : $11^3/_4$ fogazatúaknál) pedig csak néhány példány ismeretes (a Bélyeggyűjtő 1940-es évfolyamában közölt cikk alapján [2]). Ezek szerint azt mondhatjuk, hogy a fogazás technikája a levélborítékrajzú bélyegek gyártási időszakában fokozatosan javult.

Centrált példányok

A szem számára teljesen centrált példányok igen ritkák, viszont esztétikailag kedvező hatásúak, ezért jelentős többletértéket képviselnek. Különösen a levélborítékrajzú bélyegek gyártási időszakának elején használt vonalfogazatú bélyegek között ritka a teljesen centrált példány; a később bevezetett fésűsfogazatú bélyegeknél valamivel gyakoribb, feltehetően azért, mert ezeknél az ívet csak egyszer kellett helyesen beállítani, utána a fogazógép továbbító szerkezete (ha jól működött) gondoskodott arról, hogy a fogazatnak a bélyegképhez viszonyított központossága megmaradjon.

A 37. ábra centrált vonalfogazatú, 1874-es kiadású sort mutat. Megjegyezzük, hogy csak szemre nézve kell a fogazatnak a bélyegképhez viszonyítva központosnak lennie; a csak méréssel kimutatható központossági hibának annál kisebb a jelentősége, minél szélesebb a bélyegkép és fogazat közé eső rész.

53. ábra

54. ábra

A centrált bélyegek is értékesebbek teljeseken, és különösképpen összefüggésekben.

Képbefogazott bélyegek

A bélyegek zöménél több-kevesebb eltolódás tapasztalható a bélyegkép és a fogazat között. Az ilyen átlagos bélyegekkel szemben nemcsak a teljesen központos bélyegek ritkábbak, hanem az olyan nagy fogazateltolódású bélyegek is, amelyeknél a fogazat a szomszédos bélyeg képébe esik, amint azt a 38. ábra mutatja. Ha egy bélyeg fogazatán megjelenik a szomszédos bélyeg képének a széle, az már képbefogazottnak tekinthető, de csak az olyanok képviselnek többletértéket, amelyeknél a szomszédos bélyeg képe néhány tized milliméterrel túlér a fogazatlyukak belső érintőjén, amint azt a 39. ábra mutatja.

A 39. ábrán „a" betűvel jelölt méret a képbefogazás mértéke, illetve a milliméterben megadott mérőszáma. Természetesen minél nagyobb az „a" méret, annál nagyobb a bélyeg többletértéke. Az „a" méretet legalább

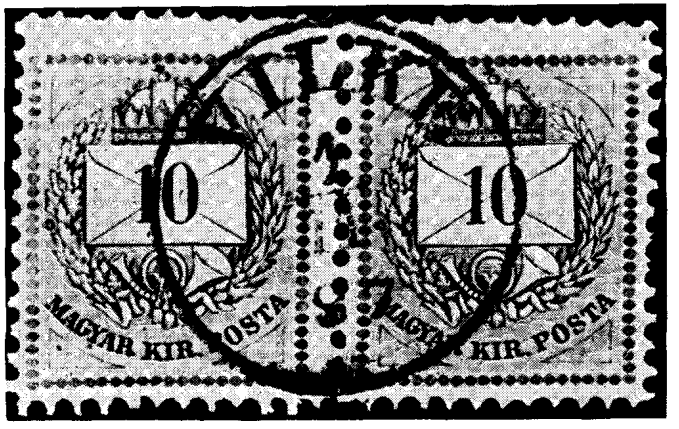

55. ábra

0,2 mm pontossággal célszerű meghatározni. A képbefogazás mértékének meghatározása előnyösen mérőnagyítóval történhet, de jól meghatározható közönséges mérőléccel (esetleg nagyító segítségével is igénybe vehetjük) is, jó szemmérték esetén.

Természetesen nemcsak egy oldalon lehetséges a képbefogazás. A fésűsfogazatú bélyegeknél legfeljebb két oldalon, a vonalfogazatú bélyegeknél pedig elvileg mind a négy oldalon lehetséges, bár ezeknél is legfeljebb két oldalon képbefogazott példányokat láttam. A két oldalon erősen képbefogazott bélyegek ritkák.

A képbefogazás sokkal gyakoribb a vonalfogazatú bélyegeknél, mint a fésűsfogazatúaknál, mert a fésűsfogazatú bélyegek fogazásánál csak egyszer kellett az ívet helyesen elhelyezni a fogazógépbe, míg a vonalfogazás esetén minden sornál vigyázni kellett (volna), nehogy esztétikailag kedvezőtlen hatású bélyegeket fogazzanak, és ez gyors munka esetén nem mindig történt meg.

56. ábra

Kivágaton és teljeseken a képbefogazott bélyegek is többletértéket képviselnek. Fésűsfogazatú bélyegeknél lényegesen kevesebb képbefogazott példány található, mint a vonalfogazatúaknál.

Szélebélyegek, sarokbélyegek

A fogazatnak a bélyegképhez viszonyított excentricitása a bélyegíven belül képbefogazott bélyegeket eredményez, a bélyegív szélén pedig szélebélyegek állnak elő. Egy ilyen szélebélyeget mutat a 40. ábra. A bélyeg függőleges oldalai szemmel láthatóan ferdék (lásd: Ferdén fogazott bélyegek). A bélyeg szélének méretét a 41. ábra alapján határozzuk meg: a széleméret a bélyegkép szélétől a fogazat luksorának belső érintőjéig terjedő, a 41. ábrán „a" betűvel jelölt méret jelenti, ezt mm-ben adjuk meg. Ahhoz, hogy szélebélyegnek tekinthessünk egy bélyeget, a levélborítékrajzú bélyegeknél az „a" méretnek legalább 3,5 mmnek kell lennie, és a foghegyeken sem mutatkozhat a

57. ábra

58. ábra

szomszédos bélyegkép színes része. Többletértéket azonban csak a legalább 4 mm-es „a" mérettel rendelkező példányok képviselnek. A fésűsfogazatú bélyegeknél sokkal kevesebb szélebélyeg fordul elő, mint a vonalfogazatúaknál.

Természetesen minél nagyobb az „a" méret, annál nagyobb a bélyeg többletértéke is. A 42. ábrán bemutatott bélyeg széleméretе 5,1 mm, az ilyen nagy fogazateltolódás fésűsfogazatú bélyegnél kivételesen ritka.

A kétirányú képbefogazással analóg módon állanak elő az olyan bélyegek, amelyeknek egyik oldalán széleszegély és az egyik szomszédos oldalán képbefogazott bélyegrész van; továbbá a mindkét oldalon széleszegélyt tartalmazó bélyegek, ismertebb nevükön sarokbélyegek. Mindkettő nagyon ritka, de különösen a sarokbélyeg.

A széleméretet mintegy 0,2 mm pontossággal célszerű meghatározni, ehhez is elegendő egy jó mérőléc, jó szemmérték és arányérték esetén, de a mérő-nagyító sokkal kényelmesebb és gyorsabb mérést biztosít.

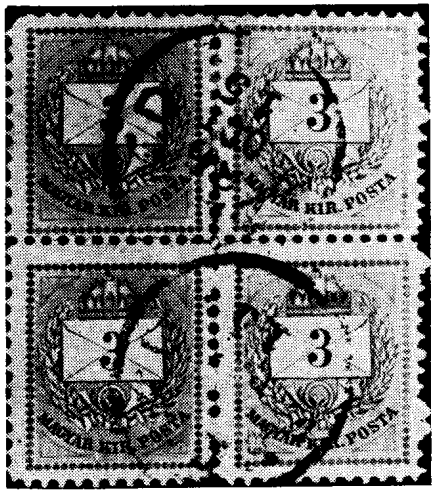
A szélebélyegek, de különösen a sarokbélyegek, valamint a szélebélyeg és képbefogazott bélyeg kombinációk jelentős többletértéket képviselnek ritkaságuk

59. ábra

miatt. A vonalfogazatú bélyegeknél ezek gyakoribbak, mint a fésűsfogazatúaknál, a már kifejtett okok miatt.

A szélebélyegek és sarokbélyegek az 1881-es kiadásnál a leggyakoribbak, részint, mert ez a legnagyobb példányszámú vonalfogazatú kiadás, részint, mert a bélyegigény is nagyobb volt, mint az előző kiadásnál és ez ártott a gyártás (fogazás) minőségének. Az 1888-as vonalfogazatú bélyegeknél és azokkal együtt használt 1881-es kiadású II. típusú vonalfogazatú bélyegeknél a szélebélyegek és sarokbélyegek már ritkák, a fésűsfogazatú bélyegeknél pedig annál ritkábbak, minél későbbi a kiadás, végül az 1898-as és az 1899-es kiadásnál már kivételesek. Kivágaton, teljeseken, valamint összefüggésekben további jelentős többletértéket jelent mind a szélebélyeg, mind a sarokbélyeg. A 43. ábra egy fésűsfogazatú 1881-es kiadású 20 kr-os négyes tömböt mutat, amelynél a felső két bélyeg 0,4—0,6 millimétert képbefogazott, az alsó pár pedig széledarab 3,2—3,4 mm szegéllyel. Az

60. ábra

alsó bélyegpár 1,3 mm-rel rövidebbre fogazott (csonka fog felül) és az egész négyes tömb 0,2 mm/20 mm-t ferde a bélyegképhez viszonyítva. (Lásd: ferdén fogazott bélyegek.)

Ferdén fogazott bélyegek

Ha a bélyegkép szélének és a foglyukak belső érintőjének párhuzamossági hibája már szemmel is észlelhető, *ferdén fogazott* bélyegről beszélünk. Főleg a vonalfogazatú bélyegeknél fordul elő, ilyet mutat a 44. ábra, ahol a bélyeg felső oldalán a ferdeség 0,5 mm.

A ferdeséget célszerű a lyuksor-bélyegképszél távolságoknak a bélyegkép szélén mért különbségével megadni (45. ábra). Pontosabb eredményt ad, ha a ferdeséget egy adott hosszra vonatkoztatjuk (célszerű ezt 20 mm-re venni).

Fésűsfogazatnál általában mind a négy oldal azonos mértékben ferde. A ferdeség mértéke általában kicsi és elsősorban összefüggésben tűnhet szembe. A

61. ábra

46. ábrán bemutatott, középen ferdén fogazott pár esetében a lyuksor ferdesége 0,6 mm, ez már jelentős többletértéket jelent. Ekkora ferdeség azt jelenti, hogy ha a pár függőleges irányban az ív közepe táján volt, akkor mind az ív legfelső, mind legalsó sorában mintegy 3—3 mm-re befogazott bélyegek keletkeztek. Ekkora fogazási hibát feltétlenül észre kellett volna vennie az ellenőrnek.

A 47. ábrán látható hármas csík függőleges oldalainak ferdesége balról jobbra haladva 0,2 : 0,1 : 0,5 : 0,4 — tehát a bélyegív a fogazás során fokozatosan elferdült, ill. kiegyenesedett. Miután nem ismerjük a fogazás sorrendjét, nem állapítható meg, melyik eset forog fenn.

A ferdén fogazott bélyegek más módon is előállhattak. E cikk „Rendkívüli méretek fésűsfogazatú bélyegeknél" c. részében említettük, hogy a hosszúra vagy rövidre fogazás a fogazógép továbbító vagy leszorító szerkezetének hibás működése révén jön létre. Ha a továbbító szerkezet, vagy a továbbítást végző elemek valamelyike működik hibásan, az előbbi eset következik be. Ha azonban a leszorító szerkezet vagy

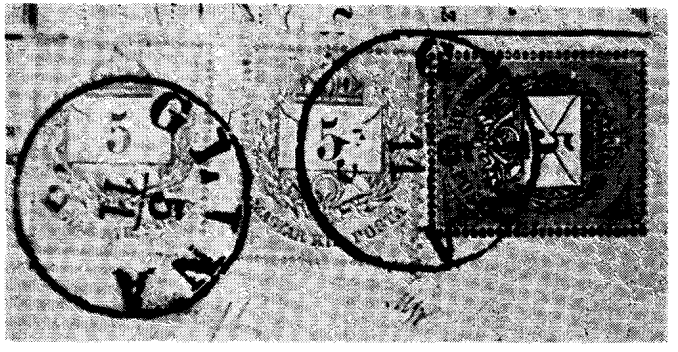

62. ábra

a leszorító elemek egy része működik hibásan, akkor a bélyegív megcsúszása okozza a normálistól eltérő méretű bélyegeket. A megcsúszás azonban további hibalehetőséget is rejt magában.

A bélyegív súrlódással mozog a fogazógépben. Egy bizonyos sebesség esetén egy irányban már le van győzve a súrlódás. Ha ilyenkor egy elenyészően kicsi, más irányú erő (például egy szemcse hatása, vagy a támasztó asztalfelület egyenetlensége, vagy a papír egyenlőtlen felfekvése) megváltoztatja a mozgás irányát, akkor a bélyegív — csak a leszorító szerkezet egyidejű hibája esetén — nemcsak elmozdul, hanem el is ferdül, melynek következtében ferdén fogazott bélyegek jönnek létre.

A nagymértékben ferdén fogazott bélyegeknek ily módon való keletkezése nagyon ritka jelenség. A 48. ábra egy, a fent leírt módon létrejött fésűsfogazatú bélyeget mutat, melynek csak a bélyegív megcsúszása

63. ábra

és elfordulása után keletkezett felső lyuksora ferde, a többi szabályos. A megcsúszás következtében a felső ferde lyuksor erősen el van tolódva (hosszúra fogazott bélyeg), ez az eltolódás azonban az eredeti teljes íven vízszintes irányban más és más az ív elfordulása miatt. A ferdeség 0,6 mm.

A Monográfia I. kötetében, a 321. oldalon található 146. ábra legalsó része egy ugyanazon okból ferdén fogazott fésűsfogazatú 30 f-es turulos párt mutat (az ábrafelirat: „sarokfelhajlás következében létrejött elfogazás", téves), melynek már az alsó lyuksora is kissé ferde, a fogazógép leszorító szerkezete nyilván rosszul működött.

Természetesen rövidre fogazott bélyegeknél is előfordul ferdén bevágott fogazat, amint azt a 49. ábra mutatja. A felső lyuksor ferdesége kismértékű (0,1 mm), csak a felső sarkok egyenlőtlen volta teszi észrevehetővé. Nagyon kevés ilyen bélyeget lehet találni, lehet, hogy sokat kiselejteztek az ellenőrzés során, de az is lehetséges, hogy ezeket hamisított fogazatnak vélték és eldobták.

Kivágatokon és főleg teljeseken a ferdén fogazott bélyegek fokozottan becsesek. Egy ilyen levélen lévő bélyeget mutat be az 50. ábra (a baloldali fogazat ferdesége 0,5 mm.)

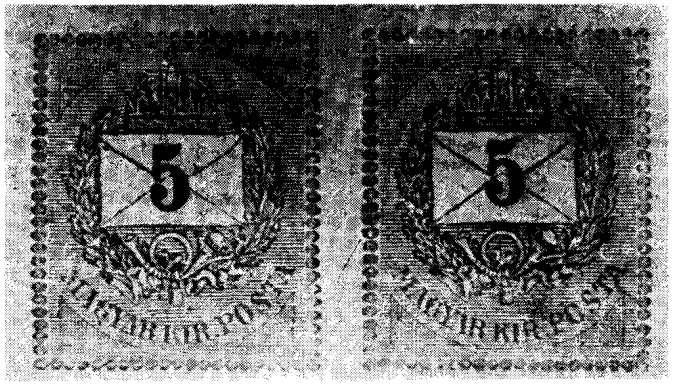

64. és 65. ábra

Kihagyott foglyukak (tömbfogak)

Előfordult, hogy a fogazás során egy vagy több tű kitörött. Ha ennek ellenére tovább fogaztak a géppel, akkor a kitört tű helyén a bélyegív lyukasztás nélkül maradt. A szétválasztás után ilyen esetben a kihagyott foglyuk legalább az egyik bélyegen, de többnyire mindkettőn észrevehető, széles fogként (régebbi elnevezéssel tömbfogként) jelenik meg.

Ez a fogazási hiba a régebbi bélyegkiadásoknál (és főleg a vékony tűjű fogazógépeknél) lényegesen gyakoribb, a levélrajzú bélyegeknél messze leggyakoribb az 1874-es kiadáson, amelynél viszonylag vékony tűkkel fogaztak, sokkal ritkább a $11^1/_2$-es fogazatú 1881-es kiadáson, különösen a későbbi, 1883 után, ill. 1886 után használatba vett vastagabb, tűfogazatot előállító tűk esetén. A még későbbi fésűsfogazatú bélyegeknél már alig fordul elő kihagyott foglyuk.

66. ábra

Azok a szembetűnőbb és érdekesebb példányok, amelyeknél egymás mellett több kihagyott foglyuk van. Értékelésüknél az sem közömbös, hogy a szétválasztás során a széles fognál hogy tépődött el a papír: ha a felénél több jutott a bélyegre, akkor értékesebb, ha kevesebb (de a tömbfog még kétségtelen), akkor természetesen kevésbé értékes annál a tömbfognál, amelynél a tépés a felezővonalban van.

Az 51. ábrán lévő bélyegen egymás mellett 5 kihagyott foglyuk van ($11^1/_2$-es fog), az 52. ábrán pedig egy olyan 13-as fogú bélyeg látható, amelynél összesen 3+3+4+5 kihagyott foglyuk található (csak az egymás mellett lévő kihagyott lyukak jelölhetők egy számmal, a különállókat + jellel kell összekapcsolni). Az egymás melletti kihagyott foglyukak értéke hatványozottan nő, a többi csak összeadódik.

Természetesen az értékelésnél az is döntő, hogy milyen fogazatnál fordul elő a tömbfog. $11^1/_2$-es fogazatnál, különösen annak tűfogú változatánál már igen ritka. Egy 1888-as tűfogazatú 1 krajcáros (sztereonyomat) képét mutatja az 53. ábra, két kihagyott foglyukkal. Fésűsfogazatnál a kihagyott foglyuk még ritkább, csak 1—1 kihagyott foglyuk fordul elő bélye-

67. ábra

genként, rendkívül ritkán (54. ábra). Az 1898-as és 1899-es kiadásnál a kihagyott foglyuk kivételes jelenség.

Tűfogazat és vegyes tűfogazatok

A sorfogazógépek tűinek a használat során való tönkremenetelét úgy küszöbölték ki, hogy a tűtartó furatokba kissé nagyobb átmérőjű tűket helyeztek, amelyek természetesen nagyobb átmérőjű foglyukakat készítettek. A $11^1/_2$-es fogazatot készítő gépeken ezt legalább egyszer megismételték, így az eredetileg 1,0—1,1 mm átmérőjű foglyukak helyett végül 1,4—1,5 mm-es lyukakat ütött a fogazógép. Ez a lyukméret csak 0,2—0,3 mm-rel kisebb a fogosztásnál, ezért a bélyegfog szélessége csökkent, mintegy kihegyesedett. *Az ilyen fogazatú bélyegeket nevezzük tűfogúaknak.* Az 1886 után fogazott bélyegek tartoznak ide, és ilyen, tűfogazatot készítő gépen készült 1888-ban az első sztereonyomatú fekete számú bélyegek fogazata

68. ábra

69. ábra

70. ábra

71. ábra

is. Az 55. ábra egy tűfogazatú négyes tömböt mutat, a foglyukátmérő 1,3 mm.

A viszonylag hosszú használat ellenére az 1881-es kiadásnál csak az 5 kr-os értéken gyakori a tűfogazat, a 2 és 10 krajcároson még ritkább, a 3 és 20 krajcároson pedig kimondottan ritka.

A bélyegek fogazatáról megállapítható, hogy a tűfogazatú bélyegek fogazási időszakában legalább két darab (de valószínűleg három) $11^1/_2$-es fogazógép volt használatban, és ezek közül az egyik viszonylag új volt. Ezzel is készítettek fogazatokat 1886 és 1888 között, legalábbis kisegítésképpen, amint azt alább látni fogjuk.

A $11^1/_2$ és 13 osztású fogazógépekhez hasonlóan a tűfogú és tompafogú bélyegeket fogazó gépek használata során is előfordult, hogy az egyik irányú lyuksort a tűfogat fogazó gépen készítették, míg a másik irányú lyuksort a kisátmérőjű, tompafogat fogazó gépen. Így a bélyegek vegyes tű—tompa fogazattal készültek (jelölésük a vegyes fogazatokhoz hasonlóan tű: tompa). Ilyen, tü: tompa fogazatú bélyegpárt mutat az 56. ábra, míg az 57. ábrán ezzel ellentétes tompa: tű vegyes fogazatú bélyeget láthatunk. Megjegyezzük, hogy ez utóbbi a ritkább.

Még sokkal ritkább a *szabálytalan tű—tompa* vegyes fogazat, amelynél három szomszédos oldal fogazata tűfogú (vagy tompafogú) és a negyedik oldal fogazata tompafogú (vagy tűfogú), a szabálytalan vegyes fogazatokkal teljesen analóg módon. Ilyen szabálytalan vegyes tű—tompa fogazatú 2 kr-os bélyeget mutat az 58. ábra, fogazata tű:tű:tű:tompa; az 59. ábra pedig olyat, amelynél csak az egyik oldal tűfogú, a fogazat tompa:tű:tompa:tompa.

Természetesen a tű—tompa vegyes fogazatú bélyegek is fokozottan értékesek összefüggésekben és teljeseken. A 60. ábra egy négyes tömböt mutat, amelyben a két felső bélyeg szabálytalan, tű:tű:tompa:tű eloszlású, a két felső pedig szabályos tompa:tű fogazatú. Levélen maradtak meg a 61. ábrán látható tű:tompa vegyes fogazatú bélyegek.

Megjegyezzük, hogy a tű—tompa vegyes fogazatoknál csak azok az igazán értékesek, amelyeknél *a tűfogak lyukmérete nem kisebb 1,4 mm-nél, a tompafogaké pedig nem nagyobb 1,1 mm-nél.* A bemutatott példák többnyire ilyenek.

Tűelhajlás okozta fogazási rendellenesség

A 62. ábrán látható bélyeg felső lyuksorának egyik foglyuka lényegesen beljebb van a többinél. Ennek oka a fogazótű valamilyen okból való elhajlása. Az ilyen fogazatú bélyegek nagyon ritkák. A tűelhajlás a szomszédos bélyegen többnyire tömbfogként jelentkezik, a tűelhajlás csak ritkán vehető észre, de ha igen, akkor az sokkal értékesebb.

A Monográfia I. kötetében, a 321. oldalon lévő 146. ábra középső része egy tűelhajlás miatt elfogazott turulos 5 filléres pár egyik bélyegén négy fogazótű elhajlása által okozott elfogazást mutat be. Az ábra felirata tévesen „sarokfelhajlás következtében létrejött elfogazás".

Ívfelhajlás miatti fogazási rendellenesség

A krajcáros bélyegeken ez a fogazási rendellenesség igen ritka. Jó példa az ilyen típusú fogazási hibára a már fent említett I. kötet 321. oldalán a 148. ábra, amely ezt a hibát egy 1881-es 10 kr-os bélyegen mutatja be.

Középen fogazatlan párok

A levélborítékrajzú bélyegeknél — mint már rámutattunk — keletkeztek olyan ívek, amelyeknél egy-egy sor fogazatlanul maradt, és előfordult, hogy az ilyen ívek az ellenőrzés figyelmét is elkerülve forgalomba kerültek. A postán a bélyegívek szétválasztásánál előnyösebb volt az ívből ezt a középen fogazatlan részt úgy leszakítani, hogy a nem fogazott bélyegközben ne kelljen a fogazatlan részt szétválasztani, azaz a fogazatlan részt *általában párban, esetleg nagyobb összefüggésben használták fel.* Ily módon nem kellett az ívet ollóval vágni, vagy ami még rosszabb, tépni a beszakítás veszélyével, ami a bélyeget a postai előírások szerint használatra alkalmatlanná tette volna.

Az így keletkezett fogazatlan párok igen ritkák, csak néhány címletből ismeretes az 1874, 1881 és 1888-as kiadásokból egy-két példány. Középen fogazatlan 1874-es 5 kr-os párt mutat a 63. ábra, 10 kr-os párt a 64. ábra, végül egy 1881-es 2 kr-os párt a 65. ábra.

Fogazatlan bélyegek

Fogazat nélküli — vágott — bélyegek a levélborítékrajzú bélyegek forgalmi időszaka alatt nem kerültek felhasználásra. A bélyeggyűjtők tulajdonában lévő használatlan vágott bélyegek a nyomdából törvénytelen módon kikerült selejtanyag (makulatúra) bélyeggyűjtői forgalmazásból keletkeztek. Viszonylag sok ismeretes az 1888-as 2 kr-os és 5 kr-os címletből, ezekből teljes ívek kerültek ki a nyomdából és párok, négyes tömbök is „készültek" belőlük. Egy ilyen fogazatlan párt mutat a 66. ábra.

A fentiek alapján a teljeseken található és általában minden használt fogazatlan bélyeg csak hamisítvány lehet.

Vágással szétválasztott, rosszul fogazott bélyegek

A fent tárgyalt fogazatlan bélyegektől élesen el kell különítenünk az elkopott tűkkel fogazott, vagy a fogazás után a bélyegközben maradt (domborított) korongokkal összekötött bélyegeknek vágással való

szétválasztását. Az ilyen bélyegeket gyakran — kényszerűségből — vágással választották le az ívről. Kivágaton vagy teljesen jelentős többletértéket képviselnek, ha a korabeli vágás valódiságához nem fér kétség. Ilyen bélyeget mutat a 67. ábra távolsági ajánlott levelezőlapon.

Előfordult, hogy a fogazat lyuksora a bélyegkép belsejébe került, és a bélyegközben nem volt másik lyuksor. Egyes pedáns postai alkalmazottak ezért esetleg nem a bélyegközben lévő fogazat mentén választották szét a bélyegeket, hanem a fogazatlan bélyegközben szétvágták. Ilyen, erősen képbefogazott és a bélyegközben vágott bélyeg látható a 68. ábrán. Ennél a bélyegnél a bélyegközben való vágást (a foglyukak mentén való tépéssel szemben) az is elősegítette, hogy a bélyegképben lévő lyuksor tökéletlen és ezért esztétikusan ható széttépése kétségesnek látszott.

A bélyegképbe fogazott és bélyegközben vágott bélyegek is jelentős többletértéket képviselnek, sőt ezeknél a vágás valódi volta leáztatásuk esetén sem kétséges — ilyet mutat a 69. ábra. Az ilyen bélyegeket rendszertanilag a kettősfogazatú bélyegekhez is sorolhatnánk.

Fogazott hírlapbélyegek

A hírlapbélyegek nemcsak a levélborítékrajzú bélyegeknél, hanem felhasználásuk teljes időszaka alatt (1851—1922) fogazatlanul kerültek forgalomba (nem a postának kellett szétválasztásukkal bajlódni). Egyes felhasználók azonban az újságbélyeg-ívekre fogazatot készítettek a könnyebb szétválasztás érdekében.

Megkockáztathatjuk azt a feltevést, hogy itt nem igazi magánfogazásról van szó, ahogy azt a gyűjtői gyakorlatban nevezik, hanem ezt is nyomda készítette magáncég vagy cégek részére, valószínűleg külön díjazás ellenében. Magáncégek bizonyára nem szereztek be fogazógépet az újságbélyegek fogazására. A bélyegíveket $11^1/_2$-es fogazógépen fogazták le.

Egy fogazott újságbélyeget mutat a 70. ábra. A fogazott újságbélyegek különösen értékesek kivágaton vagy teljesen. A 71. ábrán egy ilyen fogazott újságbélyeg-kivágat látható.

IRODALOM

1. Magyar bélyegek katalógusa, 1954. Magyar Filatélia V.
2. A „Bélyeggyűjtő" c. folyóirat számai
3. A Magyar Bélyegek Monográfiája I. kötet, 321., 392 és 397. oldal

Helyesbítés: A cikk első részében, a 21. oldalon lévő 3. ábra jobb alsó részén a fogazat helyesen 13 : 13 : 13 : $11^1/_2$

Helyreigazítás. Előző (83/1) számunk 13. oldalán a „Bánát, Bácska 1919" kiadás táblázatában a 21. sorszámú 2 K-s bélyeg példányszáma helyesen 11 300, pontértéke pedig 10. A 22. sorszámú 2 K-s bélyeg felülnyomása P (piros).

Index

1 *The first stamp issue of the Hungarian Post*

Two articles and a STATEMENT are combined under this part. These intend to close the discussion in connection with the 1867 stamp issue lastig since decades.

— *Dr. P. Lippai: Legal aspects of the 1867 issue*
The author describes those new constitutional relations under which the first Hungarian stamps and the 6th Austrian issue had been issued in accordance with the „Compromise". The Hungarian postal administration — which separated itself — issued in the sence of the transitional (provisional) postal agreement separate Hungarian stamps in the new situation, which have an identical drawing with the Austrian ones, but this issue is not a common one.

— *L. Surányi: The first Hungarian stamp issue*
The study summarizes the discussion evolved around the 1867 issue. It confronts articles and studies in this subject. It pieces desive facts together against assumptions and biased opinions of the confronting parties.

— *STATEMENT on the 1867 issue of Austria and Hungary*
The STATEMENT of 26 internationally known collectors and researchers according to which the 1867 issue can not be regarded as a „common issue", but a separate Austrian and a separate Hungarian one. The full German translation of this STATEMENT is also published.

2 *Dr. L. Danis: The subtypes of the 5 kr. stamp of the 1867 issue (coarse print)*

After an introduction containing summary of the relevant literature the author communicates his own researches according to which one may distinguish three variants of the Ib type 5 kr stamp. The characteristics of subtypes Ib_1, Ib_2 and Ib_3 are shown on hand of drawings. The ratio of occurance of each type is also evaluated, and it is mentioned that mixed pairs also exist.

3 *I. Harkányi: Perforation specialities of the „envelope design" krajcár stamps of Hungary — Part II.*

Continuing his article commenced in Nr. 1983/1 the author describes in detail stamps of extraordinary measure both in case of line and comb perforation. Thereafter the well centered and stamps with in-picture perforation are discussed as well as margin and corner copies of the sheet. Quite new is the part dealing with slanting perforations. The article closes with omitted perforation holes, irregularities due to needle declinations and sheet upward curlings, finally with stamps that remained imperforated.

Please note

Multiple postcards — Addition to the article in Nr. 1982/2. Report is given about so far unknows postal stationary postcards with perforations on their adjacent sides. (Dr. B. Simády)

Sommaire

1 *La première émission de timbre de la Poste hongroise*

Sous ce titre la Revue publie deux articles ainsi qu'une prise de position à leur sujet. De cette façon elle met le point final aux controverses se poursuivant depuis des décennies autour des émissions de timbres de 1867.

— *Dr. Pál Lippai: Point de vue juridique sur l'émission de 1867*
L'auteur fait connaitre les nouveaux rapports de droits constitutionnel, ă l'époque de l'émission des premiers timbres hongrois, soit de la VIe émission autrichienne, dans l'esprit du compromis austro-hongrois. La gestion de la poste hongroise s'étant séparée de la direction de la poste autrichienne, suivant l'accord provisoire conclu, était identique à celle de cette dernière, mais était acceptée comme poste indépendante et ses émissions de timbres n'étaient pas communs.

— *László Surányi: La première émission hongroise de timbres*
Cette étude donne une conclusion â la discussion qui s'est poursuivie au sujet de l'émission de 1867. Elle compare les articles et études parues sur ce thème. Elle cite des faits décisifs face aux hypothèses et aux discussions subjectives ayant eu cours à ce jour.

— *Prise de position sur l émission de timbres austro-hongrois de l'année 1867*
Prise de position de 26 collectionneurs et chercheurs de renommée internationale, d'après laquelle les timbres émis en 1867, ne peuvent être considérés comme „émission commune", mais comme émission autonome autrichienne et aussi comme émission autonome hongroise.
La traduction textuelle de cet article en langue allemande est publiée dans ce périodique.

2 *Dr. László Danis: Variétés des émissions à impression grossière du pseudo-type du timbre de 5 kreuzers de 1867*

L'auteur mentionnant la littérature spéciale traitant de la question, fait connaitre le résultat de ses propres recherches, sur base desquelles il différencie trois variétés du type "Ib"du timbre de 5 kreuzers. Il présente le dessin des caractéristiques de ces trois types Ib_1, Ib_2, et Ib_3 s'étendant sur la proportion de leur rencontre, faisant savoir également que des paires mixtes existent également.

3 *István Harkányi: Différences dans la dentelure des timbres de Kreuzers à dessin d'enveloppe. IIe partie*

Faisant suite à son article paru dans le No 1 de 1981, l'auteur s'occupe en premier lieu des timbres de dimensions spéciales, ainsi que de la dentelure en ligne, et de la dentelure en peigne. Ensuite il analyse la situation des timbres à dentelure centralisée et dentelés dans l'image ainsi que les exemplaires prenant place au bord de la feuille et ceux des coins de celle-ci. Une donnée inconnue est celle des dentelures obliques. L'article prend fin sur certaines données sur les dentelures manquantes, la déclivité en aiguille et autres anomalies, comme aussi des timbres non dentelés.

Nous attirons votre attention

Cartes postales à colonne — Opinions sur l'article paru dans le Numéro 2 de 1982, concernant les cartes postales possédant deux perforations voisines, qui étaient inconnues à ce jour. (Dr. Béla Simády)

Inhaltsverzeichnis

1 *Die erste Briefmarkenausgabe der Ungarischen Post*

Unter diesem Titel werden zwei Artikel und eine Stellungsnahme mitgeteilt. Mit diesen wird die Diskussion die in Hinblick auf die 1867-er Ausgabe seit Jahrzehnten geführt war, abgeschlossen.

— *Dr. P. Lippai: Juristische Ansichtspunkte zur 1867-er Ausgabe*
Der Verfasser gibt diejenige neue Staatrechtliche Verhältnisse bekannt, unter welchen Bedingungen — im Sinne des Ausgleiches — die ersten ungarischen Briefmarken bzw. die VI. österreichische Ausgabe herausgegeben wurde. In der neuen Situation hat die sich von der österreichischen separierte ungarische Postdirektion im Sinne des provisorischen Übereinkommen über das Postwesen in der Zeichnung mit der österreichischen identische, jedoch separate ungarische, also nicht gemeinsame Briefmarken herausgegeben.

— *L. Surányi: Die erste ungarische Briefmarkenausgabe*
Die Studie fasst diejenige Diskussion zusammen, die sich im Hinblick auf die 1867-er Ausgabe entwickelt haben. Der Verfasser stellt die über dieses erschienen Artikel und Studien einander gegenüber. Er stellt den Hypothesen und subjektiven Beurteilungen der Diskussionspartner entscheidende Fakten entgegen.

— *STELLUNGSNAHME über die 1867-er Briefmarkenausgabe Österreichs und Ungarns*
Stellungsnahme von 26 international anerkannter Sammler bzw. Forscher laut welchem die 1867-er Briefmarkenausgabe nicht als eine „gemeinsame Ausgabe" betrachtet werden kann, sondern als eine selbstständige österreichische bzw. eine selbstsändige ungarische Ausgabe. Auch der volle Text in deutscher Übersetzung dieser Stellungsnahme wird mitgeteilt.

2 *Dr. L. Danis: Die Subtype Varianten des 1867-er 5 kr Wertes (grober Druck)*

Nach einer entsprechenden Einleitung mit Besprechung der Fachliteratur gibt der Verfasser seine eigenen Forschungen bekannt, laut welchem drei Varianten des Ib Types der 5 kr Marke festgestellt werden können. Die Kennzeichen der Ib_1, Ib_2 und Ib_3 Subtypen werden an Hand von Zeichnungen erörtert; es Wird auch über die Vorkommenverhältnisse dieser gesprochen, sowie auch darüber, dass es auch gemischte Typen in Paaren gibt.

3 *I. Harkányi: Zähnungsspezialitäten der Kreuzermarken mit Kuvertzeichnung Ungarns: II. Teil*

In der Fortsetzung des Artikels der Nummer 1983/1 beschreibt der Autor erst eingehend die Marken aussergewöhnlicher Grösse, uzw. sowie im Falle von Linien-als auch bei Kammzähnung, danach die zentrierten, die in das Markenbild eingezehnte Marken, sowie die Bogenrand und Bogeneck Exemplare. Neuartig ist der Teil über die schräg gezähnten Marken. Der Artikel schliesst mit den ausgebliebenen Zähnungslöchern, die Unregelmässigkei-

ten in Folge von Nadelbiegungen und Bogenaufbug, sowie mit den ungezähnt gebliebenen Marken.

Bitte beachten Sie Mehrfache Ganzsache-Postkarten — Beitrag zum Artikel in der Nummer 1982/2. Es werden bisher unbekannte Postkarten bekanntgegeben mit einer Perforation an zwei Nachbarseiten. (Dr. B. Simády)

СОДЕРЖАНИЕ

1 *Первый выпуск марок Венгерской Почты*

Под этим заглавием в журнале находятся две статьи и одно коллективное мнение, которые заключают дискуссию, продолженную в течении нескольких десятилетий о марках выпуска 1867 г.

— *Д-р Пал Липпаи: О выпуске 1867 г. с юридической точки зрения*
Автор излагает те новые государственные правовые условия, при которых — в духе „Соглащения" 1867 г. — были изданы первые почтовые марки Венгрии, и одновременно с ними VI. выпуск Австрии. В новой ситуации венгерское почтовое управление — после отделения от Австрии, в смысле временного почтового договора — выпустило идентичные, но самостоятельные — итак не общие — венгерские марки.

— *Ласло Шурани: Первый выпуск венгерских марок*
В статьи имеется резюмие дискуссии о выпуске 1867 г. Автор противоставит различные мнения друг против друга, и приведет решающие факты против субьективных взглядов.

— *МНЕНИЕ о выпуске 1867 г. Австрии и Венгрии*
Общее мнение 26-и всемирно признанных коллекционеров и исследователей, по которому марки выпуска 1867 г. надо принимать самостоятельно венгерскими и самостоятельно австрийскими.

2 *Д-р Ласло Даниш: Подтипы-Варианты 5 кр из выпуска 1867 г. (грубое печатание)*

Автор излагает свои исследования, в результате которых различает варианты Iв$_1$, Iв$_2$ и Iв$_3$. Он показывает их на рисунках, попутно представляет смещанные пары марок.

3 *Иштван Харкани: Особенности зубцовки крейцеровых марок, изображающих конверт — II. часть*

В статьи автор подробно излагает марки с необычными размерами а также марки с краях листа, угловых экземпляров, наклонной зубцовки и с другими особенностями.

— *Предлагаем бля вашего внимания*
Дополнение статьи Х. Шолта (1982/2): „Полосные открытки" о Д-р Бела Шимади.

ISSN 0 324—4806

Eng. szám: III/SZI213/1976.

1000 — 83.1023 Ságvári Nyomda, Budapest

Ára: 30,— Ft